

VredesMagazine

Jaargang 18 nummer 2 — 2e kwartaal 2025 — Prijs euro 3,00

OEKRAÏNSE DIENSTWEIGERAARS

Dossier:

NAVO IN CRISIS

Een Riviera voor wie?

COMMENTAAR

Nog geen week was de verongelijkte machts-wellusteling Donald Trump terug in het Witte Huis, of voor de Palestijnse bevolking van de Gazastrook zag de toekomst er nog onheilspellender uit dan na vijftien maanden genocidaal Israëliësch geweld al het geval was. Minstens 45 duizend Palestijnen waren gedood, negentig procent van de bevolking was ontheemd, er heerste gebrek aan alles, en nu zei Trump alle 2,3 miljoen Palestijnen te willen deporteren.

De Palestijnse gedachten gingen terug naar de verdrijving van driekwart miljoen Palestijnen door Joodse milities in de jaren 1947-1948 – de Nakba of ‘Catastrofe’ – en van nog eens zo’n 400 duizend in 1967. Tot de dag van vandaag worden deze vluchtelingen en hun nakomelingen door Israël weerhouden van de rechtmatige terugkeer naar hun woonplaatsen. De bevolking van Gaza bestaat voor meer dan zeventig procent uit vluchtelingen en hun nazaten, afkomstig uit wat nu Israël is.

Israëliëse politici sprongen een gat in de lucht, premier Netanyahu en zijn extreemrechts-religieuze coalitie voorop. Zij spreken al jaren over annexatie van de in 1967 bezette Palestijnse gebieden en de ‘transfer’ van de autochtone Palestijnse bevolking. Op de bezette Westelijke Jordaanoever komt die droom dichterbij met het zware offensief dat Israël er inzette zodra in Gaza een staakt-het-vuren van kracht werd. Hele stadswijken zijn er intussen met de grond gelijk gemaakt, vele tienduizenden Palestijnen ontheemd.

Trump orakelde dat Gaza onder Amerikaans gezag – in feite Amerikaanse bezetting – zal worden getransformeerd tot de ‘Riviera van het Midden-Oosten’, bestemd voor een welgestelde internationale bevolking. Hij zette de machthebbers van Egypte en Jordanië onder druk om de Palestijnen uit Gaza op te nemen, na eerder in Indonesië een balletje te hebben opgegooid en later Somalië en Marokko te noemen. Netanyahu blufte dat de Palestijnen best een eigen staat kunnen krijgen op het grondgebied van Saoedi-Arabië. Maar geen van deze landen wenst medeverantwoordelijk te zijn aan een etnische zuivering. En de Palestijnen peinen er niet over Gaza te verlaten.

Maar Trump heeft maling aan Palestijnen en hun rechten. In een luide echo uit het koloniale tijdperk beweert hij zelfs dat deportatie voor hun eigen bestwil is. En daar blijft het niet bij. Zo staakte hij definitief de Amerikaanse financiële bijdrage aan de VN-organisatie UNRWA, de lifeline voor miljoenen Palestijnse vluchtelingen in het Midden-Oosten. Ook trof hij sancties tegen het Internationaal Strafhof, dat arrestatiebevelen tegen Netanyahu en zijn voormalige minister van Defensie Gallant heeft uitgevaardigd op verdenking van oorlogsmisdaden. Het zijn stuk voor stuk gestes aan Israël, dat hij ook royaal van wapens blijft voorzien.

Trump's bemoeienis is een recept voor chaos, niet alleen in de regio, ook daarbuiten. Zijn Riviera-plan staat symbool voor iets veel groters: de afbraak van de internationale rechtsorde

– het stelsel van verdragen en organen dat na de wereldoorlogen tot stand is gebracht om herhaling van de verschrikkingen te voorkomen – en de terugkeer naar het aloude recht van de sterkste.

Die dreiging gaat niet alleen de Palestijnen, maar ons allen aan. Ze betekent voor de internationale gemeenschap dat robuust verzet tegen de plannen van Trump geboden is, gekoppeld aan actieve inzet voor een rechtvaardige vrede tussen Israëliërs en Palestijnen. Voor de EU en landen als Nederland betekent het dat ze hun traditionele steun aan Israël dienen in te ruilen voor respect voor het internationaal recht en de belangen van de Palestijnen, die eindelijk zeggenschap moeten krijgen over hun eigen toekomst. Een Riviera in Gaza? Best, maar dan voor de Palestijnen.

In politiek Den Haag, waar onlangs ook tot afbouw van de Nederlandse steun aan UNRWA werd besloten, is daarvoor een kleine revolutie noodzakelijk. Het is overduidelijk dat blijvende brede druk vanuit de bevolking nodig is om in de mondiale ‘Hoofdstad van Vrede en Recht’ die politieke omslag te bewerkstelligen.

Martijn de Rooi

VOORPAGINA:

8 december 2024. Domplein in Utrecht vol met blije Syriërs, emotioneel omdat Assad nu echt weg is. Foto: Hanneke Vollbehr.

COLOFON

VREDESMAGAZINE 27 februari 2025. Uitgave van de vereniging VredesMedia waarin samenwerken: Haags Vredesplatform (HVP), Humanistisch Vredesberaad (HVB), Vredesbeweging Pais, Samenwerkingsverband Stop de Wapenwedloop, Antimilitaristies Onderzoekskolлекief VD AMOK, **REDACTIE:** Jan Bervoets, Willem de Haan, Kees Kalkman, Anke Polak, Martijn de Rooi, Jan Schaake, Guido Schokker, Wim van de Vegte, Wessel Visser, Egbert Wever. **AAN DIT NUMMER WERKTEN NAAST DE AUTEURS MEE:** David Jan Donner. De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van een geplaatst stuk. De tekst van artikelen mag worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding. Copyrights van foto's en tekeningen berusten bij de desbetreffende fotograaf/illustrator. **FOTOREDACTIE:** Anne Vaillant. **FOTOGRAFEN EN ILLUSTRATOREN:** Marjan Borsjes, Ryan Brown, Chappatte, Jacob van Essen, Willem de Haan, Myrthe Hesselberth, Alisdare Hickson, Ritayan Mukherjee, Len Munnik, I.R. la Poutré, Peter de Wit. **VORMGEVING:** Jimmy Slothouwer. **DRUKKER:** Drukkerij Thijsen, Geldermalsen. **ABONNEMENTEN:** Een jaarabonnement op VredesMagazine (4 nummers) kost 12 euro. U kunt een abonnement nemen via info@vredesmagazine.nl of 015 7850137. **GIFTEN:** Bedragen die abonnees meer overmaken worden beschouwd als gift voor het werk van de in VredesMagazine samenwerkende organisaties. **CONTACT VREDESMEDIA:** Ezelsveldlaan 212, 2611 DK Delft, 015 7850137, www.vredesmedia.nl. **REDACTIEADRES:** Lauwerecht 55, 3515 GN Utrecht, 06 14127779, artikelen naar info@vredesmagazine.nl. **KOPIJSLUITING VOLGEND NUMMER:** 7 mei 2025. **VERSCIJNINGSdatum VOLGEND NUMMER:** 14 juni 2025. **ISSN 1876-0724**

SYRIE NA ASSAD 4

Onverwacht einde van een gruwelijke dictatuur
Sacha Ismail

ZO LEUK IS OORLOG NIET 6

“Iedereen gebruikte wodka en drugs”
Willem de Haan

MINISTER ZWEEG JARENLANG OVER HAWIJA 9

Misleiding lijkt patroon bij Defensie
Jip van Dort

WILPF: ERKEN PALESTIJNSE STAAT 11

Vrouwenvredesorganisatie in open brief Tweede Kamer
WILPF groep Nederland

“IK WORD STEEDS RADICALER” 13

Voorzitter Dwars is niet blij
Willem de Haan

GEWELDLOOS VERZET 40-45 14

Boekbespreking ‘Vooraan marcheren...’
Piet Groeneveld

MANIFEST NIEUWE VREDESBEWEGING 16

Een gewapend conflict begint nooit zomaar
Gjalt Zondergeld

FOTOPAGINA: EEN ANDERE WERELD 18

Ritayan Mukherjee legt het vast

DOSSIER: NAVO IN CRISIS 21

*Kees Kalkman, Guido van Leemput,
Stan Meuwese, Jan Schaake*

VERDER:

DIENSTWEIGERAAR 8

COLUMN TER KUILE 10

SPRINGSTOF 12

COLUMN VAN DIJK 17

AANGESLOTEN ORGANISATIES 20

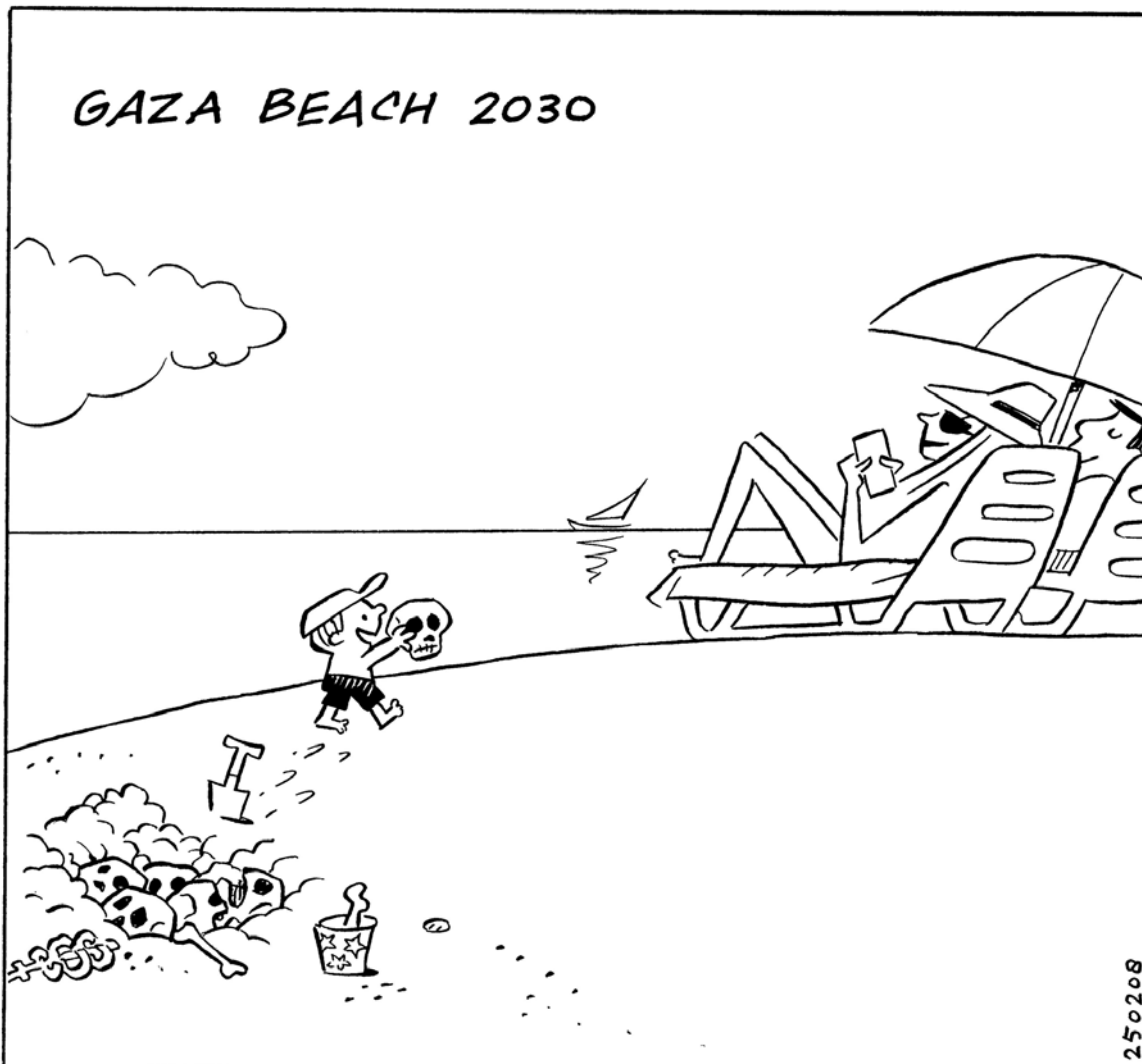
PROTEST TEGEN NAVO-TOP 30

KORTE BERICHTEN 33

SIGNALERING 35

GEDICHT 36

*vrede
Krista Middel*

Tekening: Peter de Wit

250208

Interview met Leila al-Shami

Vreugde in Syrië na Assad

“De omverwerping van het bewind van Assad was zeker niet wat ik eind 2024 had verwacht” zegt de Brits-Syrische auteur en mediamaker Leila al-Shami. Zij is al 25 jaar betrokken bij de strijd van basisbewegingen op het gebied van mensenrechten en sociale rechtvaardigheid in Syrië en de regio. Onderstaand een bewerking van een recent interview dat Sacha Ismail met haar had voor het Amerikaanse tijdschrift *New Politics*.

Sacha Ismail

“De ontwikkelingen in Syrië lijken tot nu toe zeer positief,” zegt Leila al-Shami. “De Syriërs vechten al zo lang tegen dit regime; er zijn nu veel mogelijkheden die kortgeleden niet leken te bestaan. Natuurlijk zijn er veel moeilijkheden en uitdagingen – maar het feit dat het is afgelopen met het genocidale regime, dat de gevangenen zijn bevrijd, dat Syriërs die over de hele wereld zijn ontheemd terug kunnen komen en dat mensen zich beginnen te organiseren - dat is geweldig.”

New Politics: Zijn er al veel mensen terug?

LaS: “Ja, al een groot aantal. Maar we moeten ook vaststellen dat veel vluchtelingen op dit moment nog niet terug kunnen. Veel van mijn vrienden in Europa willen nu wanhopig naar Syrië, maar ze zijn ook erg bezorgd over het verlies van hun verblijfsrecht in de landen waarin ze zich nu bevinden. Daarnaast weten we natuurlijk ook nog niet hoe stabiel de komende periode zal zijn; er kunnen nieuwe uitbraken van geweld zijn, resten van het oude regime kunnen proberen de boel te destabiliseren. Al hebben de nieuwe leiders in Syrië nu Iran en Rusland eruit geschopt, er zijn nog steeds buitenlandse staten bij Syrië betrokken. In het zuiden wordt Israël groter en in het noorden blijft het conflict tussen Koerdische troepen en de Turkse aanwezigheid. Bovendien is de economie vernietigd en zijn er voor veel mensen geen huizen meer. Dus het is ook niet altijd

duidelijk wáár ze thuis moeten komen.”

Al Shami heeft kritiek op de opstelling van Europa: “We moeten druk op de Europese landen zetten dat zij garanties geven aan mensen die nu terug willen om aan de wederopbouw van het land bij te dragen zonder dat ze het risico lopen niet meer terug te kunnen naar Europa als dat

DEIR EZ-ZOR, SYRIË Foto: Trent Innes

nodig is. Feitelijk gingen de eerste mededelingen van de Europese Unie niet over steun aan de strijd voor rechtvaardigheid in Syrië of bijstand aan de wederopbouw, maar werd in Europa gepraat over het opschorten van asielaanvragen!”

NP: *De val van Assad is een overwinning voor de vrijheid; maar het regime werd omvergeworpen door groepen die heel ver verwijderd zijn van de democratische basisbewegingen van de eerdere periode van de strijd, na 2011. Hoe kan de 'democratische ruimte' in Syrië verdedigd en uitgebreid worden?*

LaS: "Ik denk niet dat iedereen die met HTS meevecht noodzakelijkerwijs ideologisch bij hen is aangesloten. Mensen hebben de neiging te gaan waar er kansen zijn, waar geld is en waar wapens zijn. In veel van de bevrijde steden zijn mensen nu terug die eerder daaruit waren ontheemd. Er zijn veel video's van mensen die vertellen hoe ze meer dan een decennium geleden ver van huis zijn verdreven toen ze tieners waren - nu keren ze terug.

"Ik zou zeggen dat er een brede samenwerking is tussen HTS en de bevolking. Ik zie ook participatie van mensen die betrokken waren bij de volksopstand van 2011. HTS lijkt echt te proberen om minderheidsgemeenschappen te bereiken en ze beloven dat het nieuwe systeem van bestuur zal worden gevormd met brede inbreng van de hele samenleving. Ze beloven dat ze anderen niet hun wil op zullen leggen."

Tot nu toe heeft al-Shami er vertrouwen in: "Het nieuwe regime reageert verrassend op de druk van de bevolking. Toen er bijvoorbeeld demonstraties waren tegen, naar het leek regressieve veranderingen in de scholen, antwoordde HTS dat ze alleen de elementen ter verheerlijking van het oude regime weg wilden hebben. In Idlib hebben ze excuses gemaakt voor hun reactie op kritiek vanuit de bevolking en hebben ze zich gematigder opgesteld.

"Ik heb altijd gelooft dat de fase na de val van Assad buitengewoon moeilijk zou zijn. Voor mij is het belangrijkste dat er een democratische ruimte behouden blijft, waarin mensen terug kunnen keren en zich kunnen organiseren. Zolang die ruimte er is, geloof ik dat er ruimte is voor een democratisch systeem in Syrië. Om die reden ben ik eigenlijk blij dat HTS de komende vier jaar geen verkiezingen wil houden. Als er morgen verkiezingen zouden worden gehouden, zou dat waarschijnlijk voor HTS een landslide betekenen, omdat ze de meest georganiseerde kracht in het land zijn en omdat ze momenteel worden vereerd voor hun rol bij het omverwerpen van Assad. Meer tijd maakt de kans mogelijk dat andere

stromingen zich organiseren en opbouwen."

NP: *Welke democratische strijd aan de basis zou je als het belangrijkste markeren?*

LaS: "Onze focus in de komende periode moet gericht zijn op wat er aan de basis wordt gedaan en hoe we dat kunnen ondersteunen. Zo roeren vrouwenorganisaties zich dat zij ook in het overgangsproces een rol willen spelen en dat hun rechten gerespecteerd moeten worden door de nieuwe regering. Dat zie je ook bij andere groepen in de samenleving. Mensen vragen ook om gerechtigheid en verantwoording. Organisaties en mensen die families van gevangenen, doden, en vermisten hebben ondersteund roeren zich ook. Bewijsmateriaal is door het oude regime deels vernietigd of niet goed beschermd. Dat moet nu allemaal worden

"Het nieuwe regime reageert verrassend op de druk van de bevolking..."

verzameld en overhandigd aan organisaties die zich inzetten voor de families van de slachtoffers van het regime zodat er duidelijkheid komt wat er met hun families en geliefden is gebeurd. De volgende stap is om degenen die verantwoordelijk zijn geweest ter verantwoording te roepen voor die oorlogsmisdaden."

NP: *Wat zijn de debatten op dit moment over verschillende programma's voor de economische wederopbouw?*

LaS: "Als het Westen Syrië blijft boycotten is dat natuurlijk zeer schadelijk voor de wederopbouw, maar ook voor de democratie in Syrië. Blijft het Westen weg, dan zullen de dominante spelers de Golfstaten zijn, die veel minder geven om het opbouwen van democratie of het bevorderen van inclusiviteit. Ik ben echter van mening dat de overgrote meerderheid van de Syriërs, of het nu gaat om de revolutie of het voormalige regime, er belang

bij hebben dat het land terugkeert naar een soort van normaliteit en naar een stabiele situatie. Mensen willen een functionerende economie en een functionerend land. Ik denk dat die wens ervoor zal zorgen dat een opleving van gewapende conflicten in Syrië niet meer aan de orde is."

NP: *Hoe kan de omwenteling in Syrië andere landen beïnvloeden?*

LaS: "Ik heb in de eerste paar dagen na het oude regime veel getweet opdat zoveel mogelijk mensen in de landen van de 'Arabische Lente', die te maken hebben gehad met een wrede contrarevolutie, nu met enige hoop naar Syrië zouden kijken. Het laat zien dat er hoop is dat zowel binnenlandse als buitenlandse onderdrukkers verslagen kunnen worden. We zullen zien of het in sommige landen leidt tot een opleving van de strijd van mensen. Syrië werd altijd in de hele regio gepresenteerd als de boeman – als je protesteert tegen je regering, zul je eindigen als Syrië en volledig worden vernietigd. Er is echter licht aan het einde van de tunnel, zo blijkt. Misschien zal dat helpen om wat activisme in de regio nieuw leven in te blazen.

NP: *Last but not least, welke praktische solidariteit is nodig?*

LaS: "We moeten oproepen tot een einde aan de sancties tegen Syrië, zodat Syriërs verder kunnen gaan met de rehabilitatie en wederopbouw die ze hard nodig hebben. De komende maanden zal duidelijk worden welke groepen en individuen onze hulp het beste kunnen gebruiken. Groepen die werken aan vrede, democratie, sociale rechtvaardigheid en rechten voor vrouwen- en minderheden. Zij verdienen zoveel mogelijk politieke en praktische solidariteit. Daarnaast kan Syrië internationale hulp gebruiken voor de bestrafing van hen die oorlogsmisdaden hebben begaan." ■

Bewerking: Jan Bervoets/Willem de Haan

Leila al-Shami schreef met Robin Yassin-Kassab het boek 'Burning country, Syria in Revolution and War'. Ze heeft een blog: leilashami.wordpress.com, en zij is medeoprichter van het mediacollectief From the Periphery.

Dit stuk slechts een fragment van het hele interview.

Het volledige Engelstalige artikel staat op https://newpol.org/issue_post/syria-after-assad/

Oekraïense deserteurs aan het woord

Oorlog als desillusie

In Nederland verblijven meerdere Oekraïense deserteurs. Maar hun verhalen laten zich niet gemakkelijk optekenen. Via Ewout Staartjes, teamleider Oekraïne voor Vluchtelingenwerk in Gelderland kwam VredesMagazine in contact met Sergey en Alexey.

Willem de Haan

In een café in Deventer wachten Staartjes en ik op de komst van Sergey en Alexey die in de opvang in Arnhem verblijven. Staartjes (60) spreekt bijna vloeiend Russisch, mede dankzij zijn werk als freelancefotograaf in de jaren negentig voor vakantiebladen over Rusland en Oekraïne. Hij raakte verslingerd aan die landen: “De ruimte, de melancholie maar ook de ruigheid. Ik was beschermd opgegroeid in Castricum, misschien had ik deze omgeving nodig om uit mijn comfortzone te komen,” zegt hij.

De Russische invasie in februari 2022 leidde bij hem tot “kortsluiting,” zegt Staartjes. “Ik ben als een gek het nieuws gaan volgen, las en bekeek alles wat ik kon vinden tot ik er depressief van werd.” Omdat hij iets wilde betekenen voor de Oekraïners meldde hij zich voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen, eerst in Lochem, later bij Vluchtelingenwerk in Arnhem. Door de taal kreeg hij gemakkelijk een vertrouwensband met de vluchtelingen. Hij ondersteunt ze met papieren, dagelijkse problemen en huisvesting.

Even later zitten Sergey (36) en Alexey (38) tegenover ons. Sergey, een forse man in een rode pullover, bestelt een biertje. Hij was een financieel controleur in Kyiv. Toen hij begin vorig jaar werd opgeroepen voor de dienst besloot hij te vluchten. Maar hij werd op 16 februari 2024 gearresteerd aan de grens met Hongarije en naar het front gebracht. Daar kreeg hij een korte training: “de rest leer je wel in de praktijk,” kreeg hij te horen. Sergey vocht negen maanden aan het front in de Donbas tot hij tijdens een verlof ditmaal succesvol de grens met Hongarije wist

OP DE RUG GEZIEN LINKS ALEXEY, RECHTS SERGEY. EWOUT STAARTJES IN HET MIDDEN

Foto: Willem de Haan

over te steken en eind 2024 in Nederland belandde. Alexey, witte hoodie, houdt het bij een kop thee. Hij vocht in Bachmoet tot hij ernstig gewond raakte aan zijn been. Hij had het geluk in een speciaal programma voor medische behandeling in Nederland te komen.

‘VLEESSTORMEN’

Hun verhalen geven zicht op wat het is om als soldaat in een oorlog te vechten. Sergey: “In het begin was het man tegen man. Met de Westerse wapens veranderde de strijd. Ik werd verantwoordelijk voor het afschieten van antitankgranaten. De Russen gingen over op wat wij ‘vleesstormen’ noemen: Ze kwamen dan met 50 man aanstormen en wij moesten onze posities zien te behouden. Nu zijn het vooral de drones waarmee beide kanten aanvallen.”

Sergey schat dat er die maanden aan het front gemiddeld zo’n duizend Russen per maand de dood vonden. Maar ook aan Oekraïense kant waren de verliezen enorm: “Wij begonnen met 800 man, 11 tanks en 7 voertuigen. Na zeven maanden waren er aan onze kant nog 100 man, 1 tank en 0 terreinwagens.” Sergey verdiende 2.000 dollar als hij op ‘positie nul’

werd ingezet, dat wil zeggen op 50 tot 100 meter van de Russen. Maar op grotere afstand daalde de verdiende naar 1.000 dollar. “De Russen krijgen een startkapitaal van 40.000 dollar. En als ze overlijden krijgt de familie nog eens 70.000. Dus daarom hadden zij nooit te weinig soldaten, die werden aangetrokken door die hoge verdiende.” Als zijn groep zich terugtrekt worden de meeste soldaten van wat er van zijn divisie over was in augustus 2024 ingezet bij de Oekraïense aanval op de Russische regio Koersk. Sergey ontspromde die dans.

Alexey vocht een half jaar in het leger, de laatste drie maanden als scherpschutter in de slag om Bachmoet. Voor de oorlog werkte hij in Moskou als manager van het wagenpark van gasbedrijf Gazprom. “Maar toen ik iets negatiefs zei over de Russische inval raakte ik mijn baan kwijt. Ik dacht: dan ga ik naar huis en ga ik m’n land verdedigen.” Zijn vrouw en kind weken uit naar Noorwegen, een land dat ze vanwege zijn werk voor Gazprom goed kenden. “In de eerste weken was het heel amateuristisch: we vertrokken in korte broek naar de oorlog, er was geen geld, er waren geen wapens, niks.”

Na enige maanden raakte Alexey gewond aan zijn been en belandde in het hospitaal. “Daar zeiden ze: ‘sorry, maar we hebben geen mogelijkheid om je goed te behandelen, we moeten helaas je been afzetten.’ Ik moest ook nog zelf voor mijn medische verzorging betalen.” Met geluk en wijsheid belandde hij in een behandeltraject in Nederland. Hier was het anders: “We’re gona safe your leg,” zeiden artsen. En kijk, ik loop als een kieviet.” Alexey moest voor zijn vertrek naar Nederland een contract tekenen dat hij zich na zijn behandeling weer zou melden bij zijn onderdeel. Maar dat is hij niet van plan. Hij heeft teveel ellende gezien. “Bijna iedereen gebruikte drugs, wodka, maar ook harddrugs. Ik deed dat ook. Waar dat vandaan kwam weet ik niet. Soms moest je ervoor betalen, maar soms was het ook ‘for free’. Zonder drugs was het niet vol te houden, iedereen gebruikte.”

OORZAAK

Over de oorzaak van de oorlog zijn Sergey en Alexey het niet eens. Sergey: “Je kan wel zeggen dat de oorlog begon door de Westerse koers van Oekraïne, maar ik was het wel eens met die koers. Ik heb ook op het Maidanplein gestaan in november 2013. Want kijk naar Finland: Die zijn lid van de NAVO en Rusland valt ze niet aan. Dat was voor ons ook de beste optie.” De misdaden van het Russische leger in Boetcha waren voor hem de druppel: Ik wilde voor ons land vechten. Als we de Russen niet tegenhouden gaan ze door.” Maar tegelijkertijd had hij aanvankelijk geen zin om mee te doen toen hij de eerste keer probeerde te vluchten. Later raakte hij wel gemotiveerd. “Het heeft me ook wat gebracht, ik besef nu meer wat het leven de moeite waard maakt.” Maar na negen maanden vechten “en twintig keer bijna dood te zijn geweest” is het genoeg. Hij heeft zijn best gedaan, hij komt niet meer terug.

Alexey is daarentegen teleurgesteld in de politiek: “We hadden niet voor het Westen moeten kiezen. Poetin en Zelensky zijn beide schuld, ze escaleren allebei. In het begin dacht ik: de Russen zijn agressief, maar dat zijn ze allebei. Zelensky gebruikt ons, ja voor wat? I don’t know.” Volgens hem is Oekraïne van de regen in de drup beland. “Oekraïne is

veel land kwijtgeraakt en als dat zo blijft wanneer er straks onderhandeld wordt, dan zal de bevolking dat niet pikken. Waarvoor zijn al die Oekraïners dan gestorven? Dan krijg je revolutie.” En het is allemaal voor niks: “Als Zelensky niet zo had gezeurd over de NAVO dan was dit allemaal niet gebeurd.”

Sergey denkt dat de oorlog sowieso wel was uitgebroken: “Rusland was altijd al vijandig tegen Oekraïne. Hij ziet de toekomst somber in: “Wij kunnen niet stoppen nu, en Poetin zal wraak willen nemen omdat er zoveel Russen zijn gesneveld. De enige kans op vrede is een revolutie in Rusland zelf.”

Hoe somber de beschouwingen ook, zowel Sergey als Alexey hebben zeer bescheiden wensen. Alexey: “Een rustig leven, weer naar mijn werk, naar huis, en in de weekeinden tijd voor de kinderen.” Sergey: “Ik wil ook een rustig leven en vooral niet elke dag dat luchtalarm. Maar zoals hier: gewoon veilig op straat kunnen lopen.”

Dan is het tijd voor een sigaret en moeten de mannen nodig naar buiten. Ewout Staartjes kent de verhalen en is toch elke keer weer geschokt. En er is, zo zegt hij, nog altijd zoveel wat we niet weten. Zo stuitte hij onlangs op verhalen van Oekraïners die zeiden betaald te zijn om in november 2013 naar het Maidanplein in Kiev te gaan om “Vrij Oekraïne” te schreeuwen. Hij zag reportages op de Oekraïense televisie waarin Amerikaanse militairen in 2018 in uniform deelnamen aan een militaire parade en vraagt zich af wat die daar deden. In de opvang hoorde

EWOUT STAARTJES Foto: I.R. Poutré

hij in de begintijd verhalen hoe de eerste Oekraïense mannen voor 5.000 dollar de grenswachten konden omkopen om de grens over te komen.

DIMITRI

Staatjes is steeds opnieuw onder de indruk van de waanzin van oorlog door de verhalen van Oekraïense soldaten. Dat geldt zeker voor het verhaal van de getraumatiseerde 40 jarige Dimitri die hij gedurende een aantal maanden begeleidde en waar hij buddy voor was. “Mijn eerste ontmoeting met Dimitri zal ik nooit vergeten” zegt Staartjes. “Hij zat uitgeteld op de grond, vermagerd en tandeloos. In legerkostuum met een geelblauw embleem, andere kleding had hij niet.

Dimitri vertelde aan Staartjes over hoe de granaatinslagen een aanslag doen op

1 OKTOBER 2024, PRESIDENT ZELENSKY SPREEKT DE VERDEDIGERS VAN OEKRAÏNE TOE. Foto: staatsbureau oekraïne

Een overtuigde Indiëweigeraar

Aart van Voorst (1926) zat in 1946 al maanden gevangen voordat hij achter het bestaan van de dienstweigerwet kwam. Het gezin Van Voorst woonde in Apeldoorn in grote armoede. Aart was de vierde van in totaal tien kinderen. Vader belandde in een rolstoel na een ongeluk bij de werkverschaffing. Ze leefden van een kleine uitkering en wat moeder hier en daar verdiende. Aart bezocht de ambachtsschool, maar niet voor lang: er was geen geld voor de verplichte aanschaf van schriften en passers.

Voorjaar 1945 was Aart 19 jaar en EHBO-vrijwilliger bij de BurgerBescherming. Het oorlogsleed dat hij zag voedde zijn overtuiging om niet in dienst te gaan. Na de oorlog kwam hij in aanraking met de jeugdbeweging: de Vrijzinnig Christelijke Jeugd Centrale, de VCJC. Dat bracht licht en vrolijkheid in zijn leven, hij genoot van het buiten zijn, het kamperen en het samen zingen.

In november 1946 werd hij opgeroepen voor dienst in Indië, maar hij wilde niet deelnemen aan het oorlogsbedrijf. Op de kazerne weigerde hij een uniform aan te trekken. In het huis van bewaring in Den Bosch/Vught zat hij al maanden vast toen een dominee hem wees op de mogelijkheid een beroep te doen op de Dienstweigerwet. Hij wist niet dat die mogelijkheid bestond. In afwachting van de behandeling van zijn beroep werd hij overgeplaatst naar Fort Nieuwersluis, waar meerdere weigeraars gevangen zaten. Zijn

bezwaren werden in juli 1947 binnen vijf minuten verworpen. Een tweede beroep in november dat jaar werd wel erkend.

Zijn vervangende dienst (van drie jaar!) vervulde hij in Kamp Vledder en in de Rijks Psychiatrische Inrichting in Eindhoven. In Vledder kwam hij voor het eerst in aanraking met gelijkgestemden uit andere milieus, ook met mensen die gestudeerd hadden. Als Aart vanuit Vledder in Steenwijk voor de VCJC een lezing houdt over dienstweigeren, maakt hij kennis met Jellie Rijnders, die zijn vriendin en later zijn vrouw wordt.

Aart en Jellie waren lid van een naturistenvereniging en dephouder van de NVSH. Aart was ook actief in de PSP en een krachtig voorvechter voor het openbaar onderwijs in het christelijke Nijkerk. Op zijn 40e haalde hij zijn Hbo-diploma Maatschappelijk werk en daarna werkte hij o.a. bij de reclassering. Later doceerde hij sociale vaardigheden aan jongens met een achtergrond waar hij vroeger zelf ook toe behoorde. Aart en Jellie kregen drie dochters. Aart overleed op 28 september 2021, op 95-jarige leeftijd.

Willem de Haan

Met dank aan schoonzoon Peter Ebbes

het zenuwstelsel: “Hij stond altijd ‘aan’, hij was altijd alert.” Dimitri raakte gedurende anderhalf jaar vechten enorm teleurgesteld, hij raakte vijfmaal gewond maar moest de ziekenhuisrekeningen zelf betalen. Aan het front was hij getuige van grootschalige zakken vollerij door leidinggevend. De corruptie demotiveerde hem dusdanig dat hij besloot om te vluchten. In militair opzicht was hij een deserteur, maar in werkelijkheid was het andersom, zegt Staartjes: “Hij voelde zich verraden door zijn eigen corrupte overheid.”

OPVANG

Dimitri kon in de opvang in Nederland zijn draai niet vinden. Tegen Staartjes zei hij: “Ik heb mijn land verdedigd. Een ander in een oorlog doden is niet moeilijk, maar om ermee te leven is onmogelijk.” Slapen was moeilijk. Huisgenoten schrokken soms wakker van Dimitri als hij uit bed sprong met in zijn armen een denkbeeldig geweer. Hij had eeltplekken van het geweer op zijn handen en vin-

“In militair opzicht was hij een deserteur, maar in werkelijkheid was het andersom”

gers. Door zijn PTSS kon hij zich niet focussen om de taal te leren. Staartjes: “Hij vertrok naar Polen. Maar ook daar kon hij niet aarden. Hij miste zijn land en liet zich in een zwak moment overhalen door het Oekraïense leger. Ze beloofden hem de hoogste onderscheiding (Gouden Kruis) plus een goede baan als instructeur voor rekruten, op veilige afstand van het front. Maar de werkelijkheid was anders. In oktober 2024 werd hij direct gearresteerd toen hij de Oekraïense grens passeerde. Hij werd naar het front gebracht en opnieuw in een loopgraaf gedropt.”

Staatjes vindt dat Nederland veel meer werk zou moeten maken van een serieuze opvang voor ernstig getraumatiseerde, verslaafde en uitgeputte militairen: “Als onze overheid vindt dat Oekraïense mannen voor onze vrijheid moeten vechten, mogen ze ook het lef tonen om ze professioneel op te vangen. Met een goede behandeling had Dimitri in Nederland wellicht een nieuw leven op kunnen bouwen.” ■

Misleiding lijkt patroon bij Defensie

Minister zweeg jarenlang over Hawija

Commissie-Sorgdrager rekent af met de politieke leugens over het verwoestende Nederlandse bombardement op Hawija, waarbij in 2015 zeker 85 Iraakse burgers het leven verloren.

Jip van Dort

In de nacht van 2 op 3 juni 2015 voerden Nederlandse F-16's een aanval uit op een bommenfabriek van Islamitische Staat (IS) in Hawija, Irak. Het was een van de meest bloedige en verwoestende aanvallen in deze oorlog, met volgens de VS zeker zeventig burgerdoden. Onafhankelijk onderzoek telde later zelfs zeker 85 burgerdoden. Na onthullingen van journalisten erkende de Nederlandse regering in 2019 – na vier jaar zwijgen – eindelijk verantwoordelijkheid.

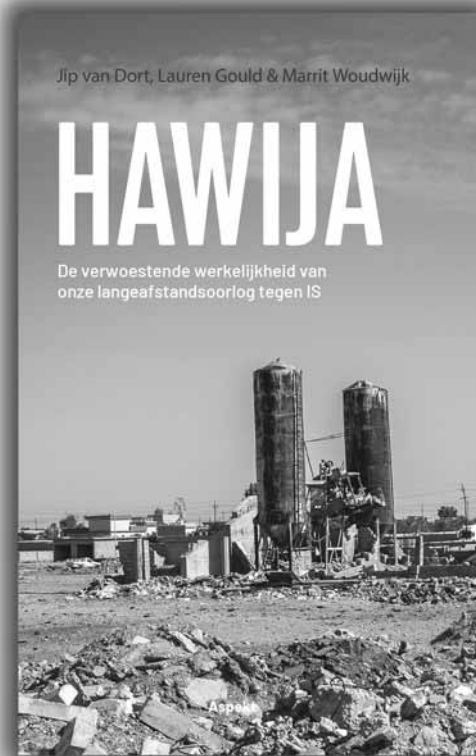
zijn dat in de zogeheten industriële zone in Hawija zowel gewerkt als gewoond werd” en dat “op het moment van de wapeninzet het aantal inwoners in deze industriële zone zelfs hoger (was) vanwege de vluchtelingen die dáár gehuisvest waren”. De pijnlijke conclusie is dan ook dat met de aanval op Hawija “bewust een risico” op burgerslachtoffers is genomen.

De commissie stuitte op veel meer leugens en bedrog, deels al langer bekend. Zoveel zelfs dat geconcludeerd wordt dat de Tweede Kamer “keer op keer onvolledig en onjuist” geïnformeerd werd. In de weken na de aanval ontkende defensie-minister Hennis (VVD) bijvoorbeeld herhaaldelijk dat Nederland betrokken was bij burgerslachtoffers. Een inmiddels beruchte uitspraak van haar luidt dat “het niet zo (is) dat je gelijk een complete wijk of regio platlegt”. Dit vanwege de zogenaamde ‘slimme bommen’ die Nederland gebruikte. De commissie “verwondert” zich erover dat het parlement op deze wijze is geïnformeerd, ondanks alle toen al bij Hennis beschikbare informatie.

De Tweede Kamer werd ook verkeerd geïnformeerd over het hoge aantal burgerdoden. Zo werd regelmatig beweerd dat de VS helemaal niet uitging van zeventig burgerdoden, terwijl dat wel het geval was. Ook werd geclaimd dat onder de vele doden IS-strijders waren, waar de VS helemaal niet van uitging. De commissie-Sorgdrager constateert dat het hoge aantal burgerdoden, waar internationale media meteen al over berichtten, op het ministerie gemakshalve werd weggezet als “propaganda” van IS.

NALATIGHEID EN DESINFORMATIE

De commissie ziet ook dat Nederland de eigen inlichtingenpositie groter voorstelde dan die in werkelijkheid was. De regering stelde “in control” te zijn en dat “alle

deuren open” stonden. Specifiek werd geclaimd dat de Nederlandse juridische adviseur een rol speelde in de besluitvorming over de aanval, en ook dat de F-16-vlieger op het laatste moment nog kon besluiten van het bombardement af te zien. Beide zijn onjuist. De realiteit was dat “volledig” werd vertrouwd op Amerikaanse inlichtingen en verzuimd is een eigen inlichtingenpositie op te bouwen, aldus het rapport. Dit betekent ook dat Nederland vooraf niet in staat was te beoordelen of het oorlogsrecht correct was toegepast – een vraag waar de rechter in Den Haag zich momenteel over buigt.

Omdat een bommenfabriek werd aangevallen, werd rekening gehouden met secundaire explosies vanwege opgeslagen explosieven. De minister beweerde dat experts daar vooraf een analyse naar hadden uitgevoerd. Onjuist, aldus de commissie. Daarnaast werd in de Tweede Kamer ook gemeld dat het ministerie van defensie meteen na de aanval een formeel onderzoek naar het bombardement uitvoerde – ook onjuist. Erger nog, terwijl dat wel hoort, werd in een intern onderzoek niet gemeld dat er burgerdoden waren gevallen. Bovendien is het Openbaar Ministerie pas vele maanden later op de hoogte gebracht van mogelijke burgerslachtoffers. Ook ernstig: videobeelden van de aanval, belangrijk bewijsmateriaal, werden als “niet relevant” al op de dag van de aanval “overschreven”.

De politieke manipulatie betrof ook de aard van de militaire operatie. Het kabi-

De Tweede Kamer werd “keer op keer onvolledig en onjuist” geïnformeerd.

Defensie-minister Bijleveld (CDA) benadrukte toen tegenover de Tweede Kamer dat Nederland vooraf niet wist dat burgers slachtoffer zouden worden. Ze schreef: “Er waren voorafgaand aan de aanval op basis van de bij Nederland beschikbare inlichtingen geen indicaties dat door de effecten van de wapeninzet burgerslachtoffers zouden vallen omdat er zich in de directe nabijheid van het doel geen burgers bevonden.”

Het onlangs gepubliceerde rapport van de commissie-Sorgdrager, die vier jaar onderzoek deed naar de aanval, gaat hier regelrecht tegenin. De onderzoekers stellen juist “dat (...) bekend had moeten

Zaadjes

Nadat ze in een Duitse gevangenis 81 jaar was geworden en 229 dagen had uitgezeten wegens protest tegen de Amerikaanse kernwapens op de Fliegerhorst Büchel, verwelkomden wij Susan Crane terug in de wereld. Er was pers, muziek en vele mensen uit de stad waar ze gevangen had gezeten, van jonge anarchistinnen tot studentenpastores. Vredesactivisten van heinde en verre hadden haar vrijlating aangegrepen voor een weekend samenzijn om te evalueren en nieuwe acties tegen de oorlogszuchtige klippen op te plannen. Nadat we ons ervan vergewist hadden dat Susan goed en wel door de douane was gekomen (haar visum was verlopen), reden we terug naar NL via een klimaatkampje in het laatste restje van een oerbos (sinds de laatste ijstijd) aan de rand van een circa 5.000 hectare grote en nog steeds verder uitdijende bruinkoolmijn. We werden vriendelijk onthaald en kregen een rondleiding door het bos. Op de achtergrond het geratel van de kolengraafmachines die per machine en per dag 240.000 ton Aarde verzwelgen. Ik voel mij helemaal op mijn plek op zo'n breuklijn tussen leven en dood en nam mij voor spoedig voor iets langere tijd terug te komen, maar al een paar dagen later kwam energie reus RWE met honderden beveiligers, houtvesters ('treekiller' stond er op een machine), politie helikopters & drones en werd begonnen om alles met de grond gelijk te maken. Ik volgde de gebeurtenissen via de Telegram Ticker en bedacht mij hoe geweldig het is als je je bezigheden wèl los kunt laten om bij bomen en een bos te zijn als het wordt vermoord. Om namens de menselijke soort naast alle verwoesting verzet te ademen. De bomen met activisten erin leefden een paar dagen langer, maar uiteindelijk werd het hele bos verhakseld en wordt ook de goede aarde eronder verzwolgen. Maar stel je voor dat velen komen...

Bij het kampvuurtje had ik een bord gezien 'we are seeds'. Ik hoop dat deze zaadjes in vruchtbare harten mogen vallen: dat ik een volgende keer wel mijn bezigheden los kan laten, dat er talloze kampjes in bedreigde bossen en bosjes op mogen bloeien en vooral dat we als mensheid leren in harmonie met Aarde te leven.

Frits ter Kuile

JEANINE HENNIS Foto: Wikipedia

net sprak vooral over "strijd" tegen IS, niet over "oorlog". Dat werkte "verhullend", aldus de onderzoekers. Bovendien werd "keer op keer" de indruk gewekt dat de strijd precies, zorgvuldig en schoon was: "Door de nadruk te leggen op het gebruik van precisiewapens, het steeds benoemen van een 'zorgvuldig' targetingproces en het criterium van nul burgerslachtoffers, heeft het kabinet (...) het beeld uitgedragen van een 'schone' oorlog."

De onderzoekers wijzen overigens ook op een helder motief voor het zwijgen en liegen. Uit een intern document van het ministerie van defensie blijkt dat men inzag dat burgerslachtoffers kunnen "leiden tot het verlies van draagvlak en daarmee ook een gevaar voor de operatie en de coalitie" zijn. Om steun voor oorlogsdeelname te behouden, werd gekozen voor stilte en desinformatie.

De oorlog tegen IS was niet de eerste keer dat de Tweede Kamer werd voorgelogen over Nederlandse betrokkenheid bij oorlog. Eerdere onderzoekscommissies hebben vergelijkbare conclusies getrokken, zoals de commissie-Davids over de Irakoerlog van 2003 en de commissie-Cammaert over de steun aan gewapende groepen in Syrië van 2015 tot 2018. Dergelijke bevindingen staan ook in rapporten van een interne onderzoeksdienst van het ministerie van Buitenlandse Za-

Videobeelden van de aanval werden al op de dag van de aanval overschreven.

ken, de IOB, over militaire operaties in Afghanistan.

Hawija is, helaas, de zoveelste illustratie van een patroon: tijdens deelname aan oorlogen offert de Nederlandse regering de waarheid op en ondermijnt daarmee de democratie, zoals ik in mijn boeken beschrijf. Het is zeer te hopen dat de Tweede Kamer, die binnenkort over het Hawija-rapport debatteert, dit zwaar weegt. ■

Jip van Dort is auteur van het onlangs verschenen boek Operatie oppoets, Hoe waarheid en democratie het afleggen tegen Nederlandse oorlogsdeelname en co-auteur van het boek Hawija, De verwoestende werkelijkheid van onze langaafstandsoorlog tegen IS. (2022).

NEW YORK, 8 MAART 2015
DEMONSTRATIE VOOR 50/50.

Foto: UN/ Ryan Brown

WILPF in Open brief aan Tweede Kamer 'Erken Palestijnse staat'

Van de WILPF groep in Nederland ontving Vredesmagazine bijgaande Open Brief aan de Tweede Kamer. Wij leggen hem graag u voor. Meer informatie vindt u op WILPF.org.

De organisatie WILPF (Women's International League for Peace and Freedom) is opgericht in 1915 in Den Haag. De focus van WILPF heeft altijd gelegen op onderzoek naar de grondoorzaken van oorlogen als voorwaarde voor het voorkomen van oorlogen en het realiseren van sociale rechtvaardigheid en veiligheid zonder militair geweld en zonder de duizenden slachtoffers hiervan.

Kijken we naar het Midden-Oosten dan weten we dat het ontbreken van een politieke oplossing voor het vreedzaam samenleven van het Palestijnse volk en de Israëlische samenleving de oorzaak is van de gruwelijke oorlog die tienduizenden levens kost.

Het is volkomen begrijpelijk dat het politieke debat – internationaal en nationaal – een wapenstilstand, vrijlating van de gijzelaars en humanitaire hulp als speerpunten heeft. Door de uitbreiding van het oorlogsgeweld in Gaza naar Libanon, de recente ontwikkelingen in Syrië en de tegenstellingen tussen meerde-

re landen in het Midden-Oosten is een wapenstilstand waarbij Israël en al haar vijanden de wapens neerleggen een zeer complexe aangelegenheid. De beelden van de aanval van Hamas, van de oorlog in Gaza en van andere verwoestingen – het onnoemelijke menselijke leed –, maken dat het neerleggen van de wapens en andere mogelijke bestanden de eerste prioriteit zijn. WILPF is ingenomen met de inschakeling van het Internationaal Gerechtshof om vanuit het internationaal recht richting te geven.

Maar, het zou naïef zijn om te denken dat niet gelijktijdig met het streven naar bestanden een weg naar duurzame vrede dient te worden uitgestippeld en gecommuniceerd. Voor alle betrokkenen is een concreet perspectief nodig, een beeld van een samenleving in vrede waar menselijkheid voorop staat en dat hoop geeft en inspireert. Sinds de Oslo-akkoorden heeft de internationale gemeenschap onvoldoende gedaan om de twistende partijen zowel in Israël als in de Palestijnse gebieden te helpen en te bewegen tot een constructieve vooruitgang die uiteindelijk zal leiden tot een vreedzaam samenleven van Palestijnen in en buiten Israël en de Joodse inwoners van Israël. Een nieuwe routekaart begint met de erkenning van de Palestijnse staat teneinde een zekere gelijk-

waardigheid te bereiken tijdens de wederopbouw van Palestijnse gebieden, beëindiging van illegale bezetting en het beëindigen van apartheidbeleid. Er zijn drukmiddelen nodig om te voorkomen dat slechts gestreefd wordt naar een Israël dat steeds weer met geweld zijn dominantie moet bevestigen. Immers veiligheid kan alleen bereikt worden als alle partijen zich veilig kunnen voelen.

Wij achten het van groot belang dat burgerinitiatieven gericht op dialoog en vrede een kans krijgen. Denk niet dat vrede bereikt kan worden zonder de inbreng van vrouwen. Bij vredesonderhandelingen en wederopbouw is een fundamentele inbreng van vrouwen noodzakelijk. Het verhoogt de kans op duurzame vrede

Wij dringen erop aan dat een concrete Nederlandse inzet nodig is voor duurzame vrede door:

- de Palestijnse staat te erkennen
- te werken aan een nieuwe routekaart voor veiligheid en sociale rechtvaardigheid voor alle partijen in de Palestijnse gebieden en Israël
- te sturen op inbreng van dialooggroepen en vrouwen bij vredesonderhandelingen en wederopbouw.

Mevr. Willo Buskes,
namens WILPF groep Nederland

Kritiek op militarisering universiteit Tilburg

In oktober presenteerde de Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) het rapport ‘Kennisoffensief voor Defensie’ om de samenwerking tussen hoger onderwijsinstellingen, defensie en de wapenindustrie te versterken.

Onlangs werd dit enthousiast onthaald door defensie-minister Brekelmans in een brief aan de Tweede Kamer. Hij kondigde

Omzet wapenindustrie stijgt verder

“De grootste wapenproducenten ter wereld zien hun inkomsten stijgen als gevolg van oorlogen en regionale spanningen”, aldus het Zweedse onderzoeksinstituut SIPRI afgelopen december bij publicatie van het jaarlijkse overzicht van de grootste wapenbedrijven ter wereld. De omzet van de honderd grootste bedrijven groeide met 4,2% naar 632 miljard dollar in 2023.

Er was in dat jaar over de hele wereld groei op de wapenhandelmarkt, met name bij bedrijven in het Midden-Oosten.

SIPRI constateert dat de grootste bedrijven en de bedrijven in Europa, minder snel groeiden, vooral omdat die hun structurele productiecapaciteit vooralsnog minder hebben opgevoerd. Deels komt dit door haperingen in de productieketen, maar bedrijven willen ook garanties op langdurig meer afzet, voordat ze stappen zetten om uit te breiden. Met goedgevulde orderboeken voor de komende jaren zal dit bij de meeste van deze bedrijven wel veranderen.

De top-5 van de ’s werelds grootste wapenproducenten bleef onveranderd bezet door Amerikaanse bedrijven: Lockheed Martin, RTX (voorheen Raytheon), Northrop Grumman, Boeing en General Dynamics. De Europese giganten BAE Systems, Airbus, Leonardo en Thales zijn in de top-20 te vinden, net als meerdere Chinese wapenbedrijven.

nieuwe stappen aan om structurele overeenkomsten met universiteiten te sluiten en zo samenwerking op gebieden als onderzoek, onderwijs en werving voor de defensie te faciliteren.

Universiteitsbesturen lijken klakkeloos mee te gaan in deze militarisering van het onderwijs, en praten daarbij zonder enige kritische reflectie de oorlogspropaganda van de overheid na. Onder studenten en medewerkers klinken hier en daar wel afkeurende geluiden.

Zo schreef een groep onderzoekers aan Tilburg University een pleidooi tegen de toenemende samenwerking van hun universiteit met het militair-industrieel complex, alsmede tegen het gebrek aan transparantie en debat hierover. Ze leveren daarbij fundamentele kritiek: “Door samen te werken met het militair-industrieel complex begeeft Tilburg University zich in ethisch discutabel gebied en loopt zij bovendien het risico een dwingend

narratief over te nemen dat de bestaande politieke diversiteit ondermijnt. Wanneer AWTI stelt dat vrede niet langer vanzelfsprekend is en concludeert dat deelname aan een wapenwedloop noodzakelijk en onvermijdelijk is, is dit geen wetenschappelijk maar een politiek standpunt – een standpunt dat onkritische gehoorzaamheid aan de agenda’s van strijdkrachten, wetshandhaving, wapenfabrikanten, de NAVO en de EU vereist.

Deze instellingen moeten met gezonde en kritische scepsis worden benaderd, met name in een tijdperk van oprukkend rechts autoritarisme. De universiteit is de plek waar zulke kritiek moet worden gekoesterd en waar alternatieven voor de cyclus van oorlog moeten worden bedacht en bediscussieerd. Toenemende militarisering bedreigt deze unieke functie van de universiteit, die juist nu wellicht essentiëler is dan ooit.

Rutte en Kubiľius verkopen onzinten bate van wapenindustrie

In hun pogingen om de Europese militaire uitgaven en steun voor de wapenindustrie nog verder op te jagen lieten zowel de nieuwe Europees Commissaris voor defensie en Ruimtevaart, Andrius Kubiľius, als Mark Rutte in zijn nieuwe rol als secretaris-generaal van de NAVO, van zich horen. Zij schotelden het Europees Parlement angstbeelden voor over de kwantiteit van de Russische wapenproductie ten opzichte die van de Europa.

Rutte vulde z’n verhaal nog aan met de constatering dat er maar op zorg, pensioenen en sociale zekerheid bezuinigd moet worden om de militaire uitgaven op te schroeven. Hij nam mensen die daar vraagtekens bij zetten onder vuur door te stellen dat ze dan maar Russisch moeten gaan leren, of naar Nieuw-Zeeland verhuizen.

De bewering van Kubiľius en Rutte dat de wapenproductie aan NAVO- en EU-zijde ver achterloopt bij de Russische productie is moeilijk te rijmen met de

feiten. Deskundige Martin Broek analyseerde de feiten en concludeert dat de totale militaire uitgaven van Rusland ongeveer gelijk zijn aan wat Europese NAVO-landen aan wapens alleen besteden. Het veel geuite idee dat de productie in Rusland veel goedkoper is wijst hij daarbij van de hand: kosten in de Russische wapenindustrie stijgen, onder meer door hogere lonen, duurdere inkoop vanwege Westerse sancties en dalende inkomsten uit export. Kortom: “De Europese bevolking wordt bang gemaakt om haar ervan te overtuigen om haar samenleving op te offeren ten gunste van het militair-industrieel complex.”

VredesNieuws

Wilt u het nieuws van en voor de vredesbeweging sneller en uitgebreider? Abonneer u dan gratis op onze e-mailniewsbrief *VredesNieuws* via: www.vredesbeweging.nl/nieuws/aanmelden.php

“Groen Links denkt te militair”

Minne van der Mast (23), voorzitter van jongerenorganisatie Dwars van GroenLinks krijgt nog niet echt beweging in de huidige militaristische koers van de moederpartij. “Er is te weinig weerstand tegen het denken in militaire oplossingen,” zegt Van der Mast. “De fractie hoort mij aan, maar is nog weinig kritisch. Ik wil ze scherp houden.”

Willem de Haan

Door haar studie internationale betrekkingen en conflictanalyse aan de Universiteit Utrecht raakte Van der Mast gefascineerd door geweld, vertelt ze druk pratend in een café in de Utrechtse binnenstad. “Ik ben enorm veel gaan lezen. De filosoof Hans Achterhuis bijvoorbeeld. Die betoogt in zijn bundel ‘Met alle geweld’ dat geweld bij de menselijke natuur hoort, maar geweld heeft volgens mij meer te maken met belangen en met macht.”

Van der Mast groeide op in de Achterhoek in een progressief gezin. “Op m’n 15e begon ik vragen te stellen over ongelijkheid, klimaat en vluchtelingen.” Ze meldde zich als vrijwilliger bij de Natio-

MINNE VAN DER MAST Foto: Myrte Hesselbach

nale Jeugd Raad maar die vond ze te politiek neutraal. Ze solliciteerde als politiek adviseur voor internationaal beleid bij DWARS en sinds 1 juli vorig jaar is ze voorzitter van Dwars, een functie die per jaar wisselt. De club – voor 15% gefinancierd door de partij – telt zo’n 5.000 leden.

Eind november vorig jaar verscheen een scherp opiniestuk van Van der Mast in dagblad Trouw, nadat de Volkskrant het stuk eerder had geweigerd wegens ‘plaatsgebrek.’ “Politieke partijen, van links tot rechts prediken harde taal over de noodzaak van een sterke defensie en meer wapens,” schreef ze in haar opiniebijdrage. “Wij vinden het schrijnend dat het idee heeft postgevat dat wapens de wereld een veiliger plek maken.”

GALTUNG

Onder andere de ideeën van de Noorse polemoloog Johan Galtung vormden haar opvatting dat onze Westerse samenleving gebaseerd is op structureel geweld en gedijt bij ongelijkheid en uitbuiting. En dat militaire oplossingen voor conflicten geen duurzame vrede brengen. “Duurzame vrede betekent voor mij vrede die ook rechtvaardig is.” Ze wijst bijvoorbeeld op het onrecht dat de Palestijnen al decennialang wordt aangedaan. Uit protest tegen de voortdurende steun

vanuit Nederland aan Israël nam ze daarom vorig jaar deel aan de pro Palestijnse acties op de universiteit.

Haar opiniestuk in Trouw leverde haar zo’n 50 reacties op. “Merendeels waren die positief, al verweten mensen mij ook naïviteit.” Als voorzitter van Dwars schuift zij elke week aan bij het fractieoverleg in Den Haag en spreekt ze regelmatig met de defensiewoordvoerder van GroenLinks/PvdA Jimme Nordkamp. “Hij snapt mijn visie, maar dat is voor mij niet genoeg. Ik vind dat de partij scherper moet zijn op de militarisering die nu over ons heen rolt.” Volgens Van der Mast heeft ze in haar gesprekken toch ook enige invloed op het beleid: “Als ik tegen hem zeg dat de partij meer aandacht voor diplomatie moet hebben, dan neemt hij dat mee.” Hoewel kritisch, ligt Dwars niet op ramkoers met de moederpartij: “Ik denk dat het goed is als er verschillende geluiden in de partij te horen zijn. Wij zijn pacifistischer dan GroenLinks/PvdA maar dat is oké, dat snap ik heel goed.” Zowel binnen GroenLinks als binnen Dwars is volgens Van der Mast “een breed draagvlak” voor wapensteun aan Oekraïne. “Ze hebben het recht om

Lees verder op pagina 15

Discussieavond

Maandagavond 20 januari organiseerde GroenLinks in Utrecht een discussieavond voor GL-leden over Oekraïne. Daar sprak onder andere GL-lid Bram Grandia, bekend pacifist en lid van Kerk en Vrede. Volgens Grandia is er binnen GroenLinks inmiddels enige onrust over de koers van de partij: “Twee jaar geleden nodigde GL mij ook uit, toen voelde ik mij als pleitbezorger van het pacifisme een totale fossiel. Op mijn pleidooi voor de-escalatie en onderhandelingen werd toen serieus gevraagd of ik betaald werd door Moskou.(...) Nu waren er meer kritische geluiden over de partijlijn die nog altijd uitgaat van steun voor wapenleveranties aan Oekraïne. Maar het bleef allemaal nogal plat: er was geen enkele kritiek op het kapitalisme en militarisme.” De discussie binnen GroenLinks krijgt voornamelijk geen officieel vervolg.

Verzetsgroep De Vonk

Geweldloos verzet in Friesland

Piet Groeneveld

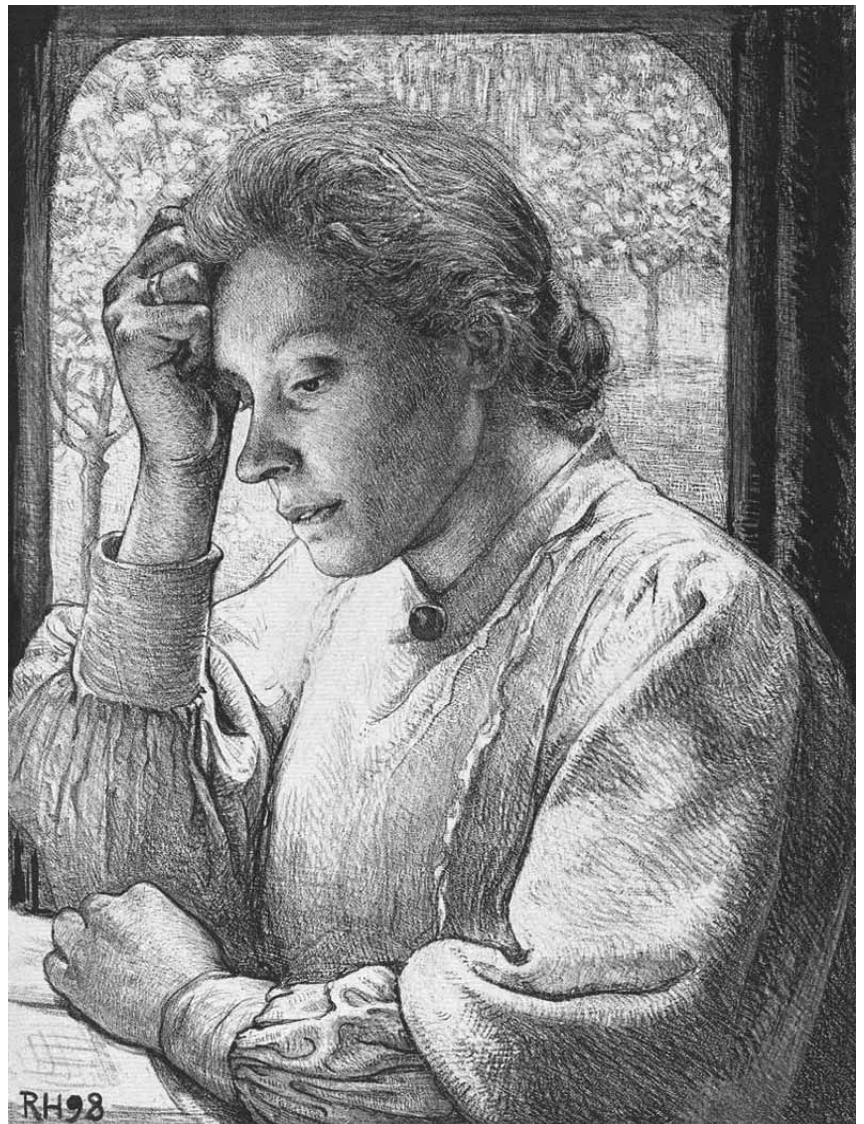
De Vonk werd eind 1940 opgericht als verzetsorganisatie tegen nazi-Duitsland. Het was een links, antikapitalistisch front tegen het fascisme en trok mensen aan van diverse politieke pluimage zoals anarchisten, antimilitaristen, christensocialisten, linkse sociaaldemocraten, ex-communisten, pacifisten, strijders voor seksuele hervorming en revolutionaire socialisten. Een heterogene beweging rond het internationaal socialisme.

Tom Rot nam het initiatief tot oprich-

ting van De Vonk. Samen met schrijver en oud-Spanjestrider Jef Last, Eddy Wijnkoop, Piet Meertens en Dirk Schilp vormde hij de leiding. Geweldloos verzet stond centraal. De Vonk bood hulp aan onderduikers, maakte en verspreidde illegale bladen en deed aan spionage. Het eerste nummer van De Vonk verscheen op 20 januari 1941. Het blad werd ook in het Duits verspreid onder Duitse militairen om hen te 'bewerken' om in opstand te komen tegen hun bevelhebbers. Dat is opmerkelijk, want het betekende dat De Vonk meende dat zelfs Duitse soldaten nog overtuigd zouden kunnen worden.

Dit voorjaar zal niet alleen herdacht worden hoe Nederland 80 jaar geleden werd bevrijd, maar ook hoe het 85 jaar geleden werd aangevallen, veroverd en bezet. Gezien de continue stroom van pleidooien om veel meer in defensie te investeren die nu al over ons wordt uitgestort, zal dan ook het in het verleden al veel gemaakte verwijt dat Nederland haar defensie toen niet op orde had weer worden afgedraaid. Bij het pleidooi meer in defensie te investeren kwam de afgelopen maanden ook de oproep aan de burgerbevolking om hun weerbaarheid te vergroten. Degenen die daartoe oproepen denken daarbij vooral aan overlevingspakketten, maar weerbaarheid riep bij de redactie vooral de herinnering op aan het (geweldloos) verzet van de burgerbevolking tegen de bezetter in de Tweede Wereldoorlog. Zo ontstond het idee om in dit nummer het dossier te wijden aan dit geweldloze verzet. Echter dat zou dan bijna een overdruk worden van het themanummer uit maart 2020 van VredesSpiraal, het kwartaalblad van Kerk en Vrede, dat hetzelfde onderwerp behandelde. Wat niet in die vijf jaar geleden verschenen special kon staan, was een bespreking van het onlangs door Ron Blom uitgebrachte boek 'Vooraan marcheren de geesten onzer gevallen makers' over de verzetsgroep De Vonk in Friesland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit boek wordt hieronder besproken.

Voor het themanummer van VredesSpiraal:
tinyurl.com/VMuredesspiraal16-1

HENRIËTTE ROLAND HOLST, INSPIRATIEBRON.

Tekening Rik Roland Holst

Onduidelijk of dit resultaat heeft gehad.

De Vonk werkte in het begin van de oorlog samen met het Marx-Lenin-Luxemburg-front, de illegale voortzetting van de RSAP van Henk Sneevliet. Beide organisaties verdedigden de lijn van het Derde Front. Dat hield in een front van alle arbeiders tegen hun eigen oorlogvoerende naties en de strijd voor socialisme. Met de inval van Duitsland in de Sovjet-Unie in juni 1941 brak De Vonk met dit idee en koos voor steun aan de geallieerden om het fascisme te verslaan. In discussie met Henk Sneevliet zei Dirk Schilp: "Je kan in Europa willen wat je wilt, maar zolang het fascisme regeert en machtig blijft en niet verslagen wordt, kun je het socialisme wel op je buik schrijven." Je kunt je afvragen hoe realistisch een dergelijke discussie was in de gegeven situatie van de bezetting. Maar Sneevliet was onverbiddekelijk en het MLL-front verbrak alle relaties met De Vonk. Het bevestigde voor De Vonk het sektarisme van Sneevliet c.s. Maar hoe lag dit in Friesland?

FRIESLAND

Hier wonnen praktische en lokale samenwerking het van theoretische haarkloverij. Zo verspreidden Vonk-leden soms meerdere illegale bladen zoals Vrij Nederland, De Vonk en Trouw. De netwerken in de oorlog waren gebaseerd op vooroorlogse linkse samenwerking in Friesland.

De organisatie was sterk beïnvloed door het ethisch socialisme van Henriëtte Roland Holst en het christensocialisme van de pacifist Bart de Ligt. Gewelddoosheid stond hoog in het vaandel. De praktijk in Friesland bestond uit hulp aan onderduikers, bonkaarten organiseren, identiteitspapieren vervalsen, vrijstelling voor arbeidsinzet regelen, de illegale Vonk drukken en verspreiden en voedseltransporten organiseren. Zo werden door de Vonk-groep honderden (joodse) onderduikers ondergebracht in Friesland en regelmatig verplaatst. Dat vergde een geweldige organisatie. Blom geeft een goed beeld van de contacten en persoonlijke opofferingen van de Friese Vonk-leden. Toen in mei 1942 de Jodenster werd ingevoerd door de bezetters, bracht De Vonk honderdduizenden papieren sterren in omloop met de tekst: "Jood en niet-Jood, één in strijd".

Opmerkelijk was dat sommige Vonk-leden ook lid waren van de rechtse verzetsorganisatie de Ordedienst (OD), zo-

OP 1 MEI 1942 WERD DIT PAMFLET IN HONDERDUIZENDVOUD VERSPREID. **NIOD**

als Roel Walda uit Hindeloopen. Deze organisatie bestond vooral uit ex-militairen en was opgericht om de orde te handhaven bij de bevrijding. Volgens Blom had dit vooral te maken met de noodzaak samenwerking te zoeken in gebieden waar de conservatieve protestants-christelijke zuil sterk was, zoals in de Zuidwesthoek van Friesland. Niet ieder Vonk-lid was principieel gewelddoos. Zo werd Romke Bosma uit Sloten aan het eind van de oorlog commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten in Ommen. Zijn rechterhand daarbij was Vonk-leider Jef Last. Er werd samengewerkt met Vrij Nederland, Trouw, Parool en de Waarheid.

Ook na de bevrijding zetten Vonk-leden zich in voor het socialistische idee. Eind 1945 werd De Vlam opgericht als opvolger van De Vonk. Boegbeeld werd Henriëtte Roland Holst. In De Vlam streefde men naar samenwerking met sociaaldemocraten en communisten. Maar de eersten richtten in februari 1946 de PvdA op en wilden niets weten van samenwerking met communisten. En na de eerste twee naoorlogse jaren wilde ook De Vlam niets meer weten van samenwerking met de communisten. De Vlam werd een socialistisch blad tussen sociaaldemocratie en communisme. Via vredesbeweging de Derde Weg was het één van de voorlopers van de PSP die in 1957 werd opgericht. Ron Blom schetst op basis van uitvoerig archiefonderzoek en interviews een mooi beeld van de Vonkgroep in Friesland. ■

Ron Blom – Vooraan marcheren de geesten onzer gevallen makers. De socialistische verzetsgroep De Vonk in Friesland in actie voor meervoudige bevrijding 1930-1950, 2024.

Vervolg van pagina 13

zich te verdedigen. Maar ik vind wel dat GroenLinks als partij te militair denkt. Wapens maken de wereld niet veiliger."

Binnen Dwars groeit langzamerhand enig ongemak over de militaire koers van de partij zegt Van der Mast, zij het met enige aarzeling. "Wij streven naar een geweldloze wereld, al erkennen we ook dat in de wereld van nu soms toch militaire bijstand nodig is. Maar we zijn kritisch op het opschalen van defensie, we willen daar niet klakkeloos in meegaan."

DIENSTPLICHT

Een eventuele herinvoering van de militaire dienstplicht lijkt haar om die reden dan ook geen goed idee. "Een rechtvaardige wereld," zegt ze, "bereik je volgens mij niet op een militaire manier. We zijn erover aan het nadenken wat we daarmee willen doen. Ik snap heel goed dat je principiële bezwaren kan hebben als je in het dienstplichtregister wordt ingeschreven wat nu voor elke 17 jarige geldt."

Haar studie en veel praten erover hebben haar veel inzicht opgeleverd: "Het kost veel denkwerk en inspanning om de onrechtvaardigheid en hoe het economisch systeem werkt met elkaar in connectie te brengen," zegt van der Mast. "Maar uiteindelijk vielen alle puzzelstukjes voor mij in elkaar. Het huidige systeem zorgt voor heel veel geweld. Daar moet je tegen in verzet komen. Waarom vinden we economische groei en geweld zo vanzelfsprekend? Ikzelf ben de afgelopen jaren wat dat betreft sterk geradicaliseerd. Het systeem werkt niet op deze manier."

Op 1 juli aanstaande geeft Van der Mast het voorzitterschap van Dwars over aan een opvolger. Een verder politieke carrière ambieert ze niet. "Echte veranderingen zie ik niet binnen het politieke speelveld, dat is toch een wereld waar vooral veel spelletjes gespeeld worden." ■

FONDS VREDESPROJECTEN HEEFT U NODIG!

Nog altijd voeren er mensen actie voor vrede. Zij kunnen uw steun goed gebruiken! Fonds Vredesprojecten steunt kleine radicale vredesacties aan de basis. Help mee.

IBAN NL91 ASNB 0855 9806 80
t.n.v. Fonds Vredesprojecten

Reactie op Manifest Nieuwe Vredesbeweging

OKTOBER 2024, VOOR TRAFALGAR SQUARE, LONDEN FLASH MOB UIT SOLIDARITEIT MET GAZA Foto: Alisdare Hickson

Pacifisten moeten oorlog verhinderen

Gjalt Zondergeld

In n Vredesmagazine 2025 nr.1 leverde Reinoud Doesschot keiharde kritiek op het Manifest van de Nieuwe Vredesbeweging, dat was opgenomen in Vredesmagazine 2024 nr. 4. Met die kritiek ben ik het totaal niet eens. Het Manifest pleit voor vrede door diplomatie en de-escalatie in onze wereld vol oorlogen zonder bepaalde oorlogen te noemen. Volgens Doesschot blijft het Manifest hangen in mooie, maar onrealistische woorden, omdat hij het niet eens is met het standpunt in concrete oorlogen geen schuldigen aan te wijzen. Dat laat ruimte voor een morele gelijkwaardigheid tussen oorlogvoerende partijen en daarin wenst Doesschot niet mee te gaan. Nu is dat volgens mij de kern van het pacifisme: stelling nemen tegen alle oorlogvoerenden, omdat oorlog in principe altijd fout is. Doesschot is van mening, dat Rusland de enige schuldige is in de

oorlog met Oekraïne, Oekraïne is onschuldig. Dat nu is al te simplistisch gedacht. Zeker, Rusland is te veroordelen vanwege de grootscheepse inval in Oekraïne, maar daaraan is wel heel wat vooraf gegaan.

Een gewapend conflict begint nooit zo maar en het is ook niet zo, dat het land, dat ogenschijnlijk begint, de enige schuldige is. Wij kennen allemaal de oude uitdrukking ‘twee kijven, twee schuld’. In werkelijkheid is dat nog veel ingewikkelder, er hebben meestal veel meer landen schuld. Zo was dat in 1914, al meenden de Entente landen wel, dat Duitsland de enige schuldige was. Die gedachte leidde in 1919 tot de fatale onbarmhartige vrede van Versailles en de alleen schuldigverklaring van Duitsland en zijn bondgenoten. Die ‘vrede’ zou een van de belangrijkste oorzaken van de Tweede Wereldoorlog worden, waaruit dan weer regelrecht de Koude Oorlog voortkwam met als hete hoogtepunten Korea en Vietnam, om

maar verder niet te spreken van de vele andere zogenaamde proxy wars van de VS en de SU.

OPHITSER RUTTE

Zo is het gegaan met alle oorlogen de eeuwen door, er zijn altijd allerlei factoren, die een oorlog doen ontstaan. Het is de taak van pacifisten om te pogen een oorlog te verhinderen en als dat niet lukt zo snel mogelijk te beëindigen door middel van acties, politieke druk, diplomatie en onderhandelen. Niet door een van de partijen met wapens, geld en manschappen stevig te ondersteunen, waardoor de oorlog alleen maar zou worden verlengd en uitgebreid. Wat als de NAVO geen wapens zou leveren en de Russen en de Oekraïners zou hebben opgeroepen tot een wapenstilstand en onderhandelen om tot een eerlijke vrede te komen? Door het voortdurend opvoeren van de wapenleveranties neemt de kans op het uitbreken van een Derde Wereldoorlog

toe. De volken in het Westen worden door ophitsers als Rutte rijp gemaakt voor het accepteren van zo'n oorlog door Rusland als de absoluut slechte vijand af te schilderen net als tijdens de Koude Oorlog. Wij in het Westen waren altijd goed, die Russen en natuurlijk ook de Chinezen waren altijd slecht. Maar dat simpele beeld hebben pacifisten nu juist altijd bekritiseerd en doorbroken. In feite zijn wij nu al in oorlog met Rusland! Alles ten voordele van de wapenindustrie en de wapenhandel, kortom van het militair industrieel complex.

Datzelfde geldt natuurlijk ook voor Rusland. Daar heeft het militair-industrieel complex ook de macht in handen. Het is heel goed, dat in het Manifest niet gekozen wordt voor een van beide partijen. Daarom wordt dus ook niet gekozen voor een veroordeling van Rusland en natuurlijk ook niet voor militaire of andere steun aan Oekraïne, maar voor het beëindigen van deze beschamende oorlog door middel van diplomatie en onderhandelen. Overigens wordt in het Manifest wel gesproken van genocide door Israël, wat als stellingname voor de Palestijnen zou kunnen worden beschouwd. Ook daar zouden onderhandelingen, liefst onder leiding van de VN een einde aan deze oorlog moeten maken. Het Manifest lijkt mij een uitstekend begin van het starten van een nieuwe, algemene vredesbeweging in de geest van het Comité 1961 voor de Vrede. Daardoor zou onderlinge verdeeldheid in de pacifistische gelederen kunnen worden voorkomen.

Zelf nam ik als PSP-er eind oktober 1962, toen de Derde Wereldoorlog zeer nabij was, deel aan een kleine demonstratie in Groningen vanwege het Comité 1961 voor de Vrede onder de leuze "Amerika - Rusland De Pot verwijt de Ketel!" Dat was voor de ex-communisten van de Bruggroep de reden niet mee te lopen. Zij vonden, dat Rusland toch het recht had Cuba tegen Amerika te verdedigen. Gelukkig liep het anders. Het kan toch niet zo zijn, dat de pacifisten van nu zich zo zouden moeten gedragen? Nee tegen de oorlog, van welke kant dan ook! ■

Het Manifest van de Nieuwe Vredesbeweging was opgenomen in Vredesmagazine 2024 nr. 4 en is ook te vinden op:
<https://nieuwevredesbeweging.nl/manifest>.

De grote graaiers

De rijken worden steeds rijker, vorig jaar alleen al 2.000.000.000.000 dollar. Tegelijk leeft bijna de helft van de wereldbevolking onder de armoedegrens van 6,85 dollar per dag. Ter gelegenheid van het World Economic Forum in Davos legde Oxfam weer eens de vinger op de zere plek. Zestig procent van de rijkdom van miljardairs is afkomstig van erfenissen, monopolie-macht of vriendjespolitiek, volgens Oxfam: "extreem veel rijkdom van miljardairs is grotendeels onverdiend."

Een andere conclusie uit Takers not Makers, het jaarlijkse onderzoek van Oxfam naar sociale ongelijkheid: "De rijkste 1 procent in het mondiale noorden haalde in 2023 via het financiële systeem 30 miljoen dollar per uur uit het mondiale zuiden." Per uur! "Deze steeds grotere concentratie van rijkdom wordt" volgens Oxfam "mogelijk gemaakt door een monopolistische concentratie van macht, waarbij miljardairs steeds meer invloed uitoefenen op industrieën en de publieke opinie."

Het onderzoek van Oxfam verscheen tegelijk met de inauguratie van één van de grootste graaiers als president van de Verenigde Staten. En die gebeurtenis kreeg heel wat meer aandacht dan het rapport van Oxfam. In de weken daarna stonden de kranten vol van de meest absurde plannen van de miljardairs-regering die soms al na een dag weer werden ingetrokken. Eens te meer werd ook duidelijk hoe Nederland nog steeds gebiologeerd is door alles wat er in de Verenigde Staten gebeurt, hoe dwaas, dom, schadelijk of onverantwoord het ook is.

Wat nogal eens wegvalt in de verhalen over de grote graaiers is, wat Oxfam ook constateert, dat extreem veel rijkdom niet verdiend is. Het valt de miljardairs eenvoudig in handen omdat ze al rijk zijn. Het financieel kapitalisme stuwt het geld één kant op. En veel overheden helpen ook nog een handje door gunstige belastingregels of openlijke hulp bij belastingontduiking. Het verhaal gaat over ondernemers en economische wetmatigheden. In werkelijkheid hebben die 'ondernemers' niets anders geproduceerd dan hun eigen rijkdom. Hun maatschappelijk rendement is nul. Met productie, distributie en consumptie van goederen en diensten heeft het niets te maken.

Anders dan bij Dagobert Duck blijft het bij de echte grote graaiers helaas niet beperkt tot kelders vol gouden munten. De rijkdom is een opstapje naar macht. En die macht wordt ondersteund door gigantische wapenarsenalen die tegenkrachten tot zwijgen moeten brengen. Laten we hopen dat het groeiende inzicht in de uitwassen van de graaiersmacht snel gaat leiden tot veranderingen waar de rest van wereld dringend behoefte aan heeft.

Jos van Dijk

COLUMN VAN DIJK

Een andere wereld

In de achtste eeuw immigreerde een deel van de nomadische Changpa's uit Tibet naar het Indiase deel van het hooggebergte dat meer dan 4900 meter hoog is. In de winter én zomer waait er een extreem koude wind en sneeuwt het.

Vrouwen begeleiden nog steeds gezamenlijk hun kuddes en verwerken wol van hun schapen en Yaks. Ze maken tijdelijke verblijfstentent (Rebos) en zorgen voor het vuur en het water.

Foto's: Ritayan Mukherjee

Vredesmuseum zoekt tweede penningmeester

Het Museum voor Vrede en Geweldloosheid zoekt een tweede penningmeester, die de huidige penningmeester over zo'n 2 jaar zal opvolgen. In die 2 jaar zal de voornaamste taak van de tweede penningmeester het vernieuwen van de administratieve systemen en procedures zijn. We zoeken iemand die onze gedateerde systemen voor boekhouding, donateursadministratie, betalingsverwerking, webwinkel en financiële verslaglegging kan moderniseren, de invoering van de vernieuwingen kan verzorgen en geleidelijk de taken van de huidige penningmeester kan overnemen.

Aanmelding en meer informatie: Chris Geerse, bureau@vredesmuseum.nl of 015-7850 137.

Abonnee worden

VredesMagazine wordt gratis toegezonden aan leden van het HVP, Pais en ook aan donateurs van Stop de Wapenwedloop en VD AMOK. Als u Vredes-Magazine regelmatig op uw deurmat wilt vinden kunt u dus lid of donateur worden van een of meer van deze organisaties. Zie de beschrijvingen op deze pagina. Een abonnement zonder ergens lid of donateur van te worden is ook mogelijk via opgave aan: VredesMagazine, Ezelsveldlaan 212, 2611 DK Delft of info@vredesmagazine.nl

VredesNieuws

Wilt u het nieuws van en voor de vredesbeweging sneller en uitgebreider? Abonneer u dan gratis op onze

e-mailnieuwsbrief VredesNieuws via: www.vredesbeweging.nl/nieuws/aanmelden.php

Het Vredesmagazine en zijn organisaties

VD AMOK

Lauwerrecht 55, 3515 GN Utrecht
06 14127779, www.vdamok.nl
e-mail: info@vdamok.nl

VD AMOK is de voortzetting van de samenwerking tussen de Vereniging Dienstweigeraars (VD) en het Antimilitaristisch Onderzoekskolлекief (AMOK). We doen onderzoek op het gebied van oorlog en vrede en leveren zo een bijdrage tot een radicale vredesbeweging in de vorm van berichtgeving en analyses. Voor VredesMagazine maken wij de onderzoeks dossiers.

Giften ter ondersteuning van ons documentatiecentrum en kantoor (waar ook Vredesmagazine wordt gemaakt) zijn welkom op NL28INGB 0005 5676 07 t.n.v. VD AMOK Utrecht. Twitter: @keesamok, sinds vijf jaar vrijwel dagelijks tweets over kernwapens, wapenhandel en militaire interventies. Blog: troepenbewegingen.blogspot.nl – enkele malen per week berichten over militaire bases, troepenverplaatsing, bewapening en geheime diensten.

HAAGS VREDESPLATFORM

Secretariaat: Jan Bervoets, Valkenboskade 461, 2563 JC Den Haag, tel 070-3922102.
e-mail: jan.bervoets@outlook.com
website: www.haagsvredesplatform.nl

VREDESBEWEGING PAIS

Vredesbeweging Pais is de Nederlandse tak van War Resisters' International. Onze wortels gaan terug tot de Eerste Wereldoorlog.
www.vredesbeweging.nl; tel: 015 7850 137;
e-mail: info@vredesbeweging.nl

Vredesbeweging Pais staat voor het ideaal van een wereld zonder oorlog en voor een geweldloze, duurzame en rechtvaardige samen-

leving. We zijn daarvoor op vele manieren actief in Nederland en via de WRI in de hele wereld.

STOP DE WAPENWEDLOOP

Stop de wapenwedloop is van oorsprong een "samenwerkingsverband", ontstaan bij de opkomst van de massabewegingen, zoals tegen de neutronenbom aan het eind van de jaren zeventig jaren en die tegen de plaatsing van kruisraketten, bijna 30 jaar geleden.

Het vraagstuk van de strijd tegen oorlog heeft vele facetten. Hoe oorlog bestreden moet worden, daarover zullen wel verschillende benaderingen blijven bestaan. Maar deze strijd moet wel plaatsvinden, en daartoe blijft een boven partijen en richtingen uitstijgende vredesbeweging een noodzaak.

WWW.WILPF.ORG (internationale organisatie)

Helaas is WILPF.NL opgeheven. WILPF.ORG gaat wel door.

HUMANISTISCH VREDESBERAAD

Inlichtingen: Theo Nuyten 06 288 432 40
website: www.humanistischvredesberaad.nl

Je bent welkom om ons vredeswerk te helpen voortzetten..

VredesMagazine informeert over oorlog en vrede, over machtspolitiek en veiligheidsbeleid maar ook over alternatieven voor geweld en het opbouwen van een vredescultuur. VredesMagazine analyseert, stemt tot nadenken en schud mensen wakker.

Neem een abonnement of vraag een gratis proefnummer aan!

www.vredesmagazine.nl

NAVO IN CRISIS

Tekening: Chappatte / Le Temps, Genève

- Oorlogsvoorbereidingen •
- NAVO en dienstplicht •
 - Weerbaarheid •
- Ondertussen in Kosovo •

Opnieuw crisis binnen de NAVO

Het motief voor de oprichting van de NAVO in 1949 was niet simpelweg de militaire verdediging van West-Europa. De bestaansreden van de NAVO was ook de blijvende afhankelijkheid van Europa aan de Amerikaanse wereldmacht. Die moest ervoor zorgen dat speelruimte van de Europese landen voor een zelfstandige militaire en economische politiek beperkt bleef. En dat geen rivaal van de Amerikaanse hegemonie in staat zal zijn om Europa te overheersen. In de huidige Atlantische crisis staat de bescherming die de NAVO volgens velen biedt en de afhankelijkheid die dit oplevert op het spel.

Kees Kalkman

De West-Europeanen zijn hier na de Tweede Wereldoorlog mee akkoord gegaan, omdat daarvoor in hun ogen een groot veiligheidsprobleem werd opgelost, namelijk hoe zich te verhouden tot de nieuwe posities van het Rode Leger in Midden-Europa. Nadat een eerdere poging om een puur Europees militair blok op te richten was mislukt door het Franse wantrouwen tegen de herbewapening van Duitsland, slaagde het nu wel door de Amerikanen – na de oorlog nog volop in Europa aanwezig – bij de NAVO te betrekken. De vorming van de NAVO had ook het effect dat de herbewapening van West-Duitsland onder Amerikaanse voogdij mogelijk werd. Duitsland was potentieel nog steeds het machtigste land in West-Europa, maar voorlopig nog bezet. In 1955 werd het land lid van de NAVO.

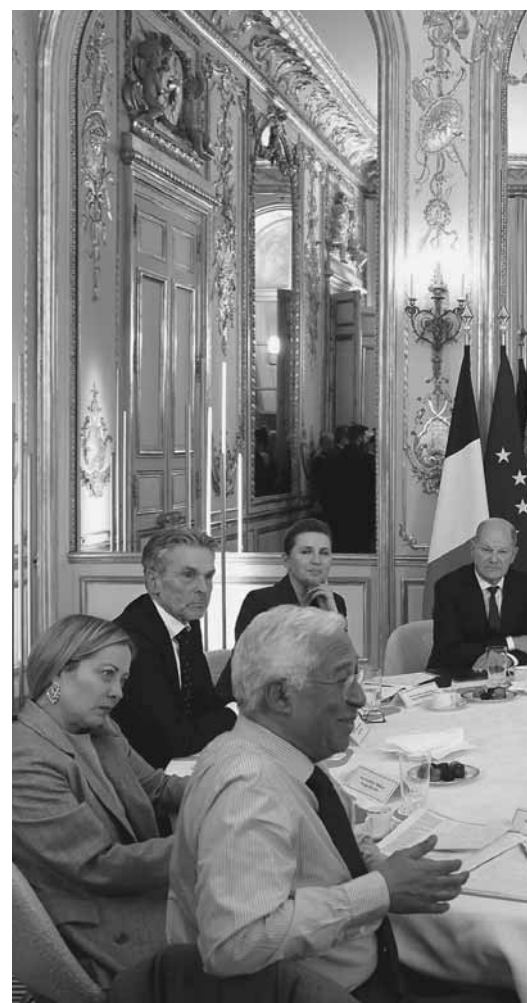
Twee cruciale elementen waren er bij die Amerikaanse bescherming en die blijvende afhankelijkheid: de atoompapraplu die de VS vanaf 1955 uitklapte boven West-Europa en de aanwezigheid van VS-troepen, waarvoor bovendien in crisistijd versterkingen konden worden aangevoerd over de Atlantische Oceaan. Dit laatste werd na verloop van tijd regelmatig geoefend tijdens de grootscheepse Reforger-oefeningen.

Vooraf in het begin was de NAVO overigens niet alleen gericht tegen de externe vijand, maar ook tegen interne subversie door de communistische partijen en de vakbeweging. Dat blijkt uit het bestaan van NAVO-plannen voor militaire mobilisatie tegen een mogelijk geachte communistische of links-radicalen machts-overname in Zuid-Europese landen en

voorbereidingen voor gewapend verzet na een dergelijke machtswisseling (het geheime ‘stay behind’ leger van Operatie Gladio). Dat anticommunisme voor de NAVO belangrijker was dan democratische gezindheid bleek uit het probleemloze NAVO-lidmaatschap van het fascistische Portugal (tot 1974) en Griekenland (1967-1976) en diverse Turkse regimes die door staatsgrepen aan de macht waren gekomen. De NAVO had niet alleen een externe, maar ook een binnenlandse vijand.

SUEZ CRISIS

De huidige crisis in de NAVO is niet de eerste uit de geschiedenis. Maar tot nu toe heeft het Westerse bondgenootschap elke keer overleefd. De eerste periode van interne spanning was een laat gevolg van de Suezcrisis van 1956. De ruimte ontbreekt hier om in te gaan op details, maar het kwam erop neer dat Frankrijk en Engeland (met steun van Israël) in een poging hun koloniale rijken te redden een oorlog met Egypte begonnen en het Suezkanaal bezetten. De VS, die als rivaal van de Sovjet-Unie probeerden deals te sluiten met derdewereldlanden, dwarsboomden in de Veiligheidsraad de Brits-Franse operatie en kregen hun zin. Dat was het begin van het einde voor Engeland en Frankrijk als wereldmachten. De NAVO bleek daarbij geen geschikt instrument om hun wegebbende koloniale aspiraties kracht bij te zetten. De Franse president De Gaulle, die enige jaren later aan de macht kwam, wantrouwde de Amerikaanse veiligheidsgaranties voor Europa, ontwikkelde een eigen kernmacht (de ‘force de frappe’) en trok in 1966 Frankrijk zelfs terug uit de militaire organisatie van de NAVO. Dat betekende

dat NAVO-hoofdkwartieren zich hals-overkop uit plaatsen als Fontainebleau bij Parijs moesten verplaatsen naar de Benelux.

NEUTRONENBOM

Een volgende zware crisis kondigde zich eind jaren zeventig aan toen de VS de neutronenbom wilden invoeren op het Europese slagveld. Dit was een nucleair stralingswapen dat mensen kon doden, maar gebouwen grotendeels intact laten. Er werd vanuit gegaan dat dit de atoombrem kon verlagen en een grote Europese oorlog mogelijk maken, waarbij het Amerikaanse continent buiten schot zou blijven. Op het hoogtepunt van de wapenwedloop met de Sovjet-Unie boezemde dit delen van de Europese politieke klasse, wetenschappers en de bevolking angst in. Het verzet was dermate groot dat de Amerikaanse president Carter zijn plan moest laten varen en de neutronenbommen terecht kwamen in de mottenballen van het Pentagon. Deze crisis kreeg een vervolg toen plannen werden ontwikkeld om raketten voor de middellange afstand te plaatsen in West-

PARIJS, 18 FEBRUARI. MACRON ONTVANGT EU LEIDERS INCLUSIEF RUTTE (NAVO) EN VON DER LEYEN (EU). Foto: Simon Dawson

keren van de gestagneerde oorlog in Oekraïne om de aandacht volledig te vestigen op de strijd met de grote Aziatische rivaal, China. Trumps minister van defensie Hegseth werd naar voren gestuurd om de boodschap aan de Europeanen over te brengen: Geen NAVO-lidmaatschap voor Oekraïne. Terugkeer naar de Oekraïense grenzen van voor 2014 is niet realistisch. Veiligheidsgaranties na een vredesakkoord mogen de Europeanen geven als ze daarvoor zelf troepen sturen. Dat is dan geen NAVO-missie, er doen geen Amerikanen aan mee en de Europese militairen vallen niet onder de bescherming van artikel 5 van het NAVO-verdrag. De bondgenoten bleven verbijsterd achter. Een bijbelschrijver heeft daarvoor een mooie uitdrukking bedacht: De schellen waren hen van de ogen gevallen.

ANDERE STAPPEN

Het einde van de NAVO lijkt in de ogen van sommigen al nabij. Maar evengoed is mogelijk dat het bij deze eerste stap blijft. Misschien wil het bewind van president Trump zich simpelweg niet verder verstrikken in de Oekraïne-oorlog. Behalve natuurlijk als daar flinke winst mee is te behalen door zich meester te maken van lucratieve grondstoffen. Maar het is ook mogelijk dat de Europese politici nog meer te wachten staat. Let dan op of de aanwezigheid van VS-troepen in Europa en de Amerikaanse kernwapens ook ter discussie komt. Een volgende stap zou kunnen zijn dat de extra VS-troepen die zijn gestuurd naar de oostflank van de NAVO in de Baltische staten en op de Balkan in het geding komen. De VS kunnen bijvoorbeeld dreigen die terug te trekken, tenzij de Europeanen er flink voor gaan betalen. Uiteindelijk zal het geopolitieke motief voor de VS om Europa afhankelijk te houden altijd blijven meespelen, al was het maar vanwege het belang van de Amerikaanse wapenindustrie. ■

Europa als antwoord op de Russische SS-20 raket. Wel werd daarover binnen de NAVO op initiatief van Duitsland een compromis bereikt (het zogenaamde dubbelbesluit dat bestond uit plaatsing van raketten en tegelijkertijd een aanbod aan de Sovjet-Unie tot onderhandelen over ontwapening). Maar de Europese achterdocht voor 'ontkoppeling' herleefde en blies de vredesbeweging wind in de zeilen. Dat werd nog verder gevoed doordat in de eerste regeerperiode van Reagan politici een rol gingen spelen, die dachten dat de VS een nucleaire oorlog konden winnen en overleven en met een vernietigende eerste slag de kernmacht van de Sovjet-Unie konden uitschakelen.

De NAVO kwam in rustiger vaarwater toen in de Sovjet-Unie secretaris-generaal Gorbatsjov aan de macht kwam en in de tweede periode van Reagan minder agressieve taal werd uitgeslagen. In 1988 werd er een ontwapeningsverdrag over de middellangeafstandsraketten gesloten en daarna werden van beide kanten verdere eenzijdige ontwapeningsstappen gezet.

Ook de huidige eeuw kende felle con-

flicten binnen de NAVO, zoals rond de Irakoorlog in 2003 toen Frankrijk en Duitsland weigerden mee te doen aan de Brits-Amerikaanse preventieve aanval op Irak. Later weigerde Duitsland ook deel te nemen aan de NAVO-aanval op Libië. Als tegemoetkoming aan de VS gingen Europese NAVO-legers meedoen aan de bezetting van Afghanistan, hoewel de aanvankelijke Amerikaanse inval in Afghanistan na 9-11 niet in NAVO-verband was uitgevoerd, maar als voornamelijk Brits-Amerikaanse 'coalition of the willing'. Zoals de toenmalige Amerikaanse minister van defensie Rumsfeld opmerkte: "De operatie bepaalt de coalitie. En de coalitie moet niet de operatie bepalen."

OEKRAÏNE

Is de huidige crisis binnen de NAVO erger dan deze voorbeelden uit het verleden? Een verschil is wel dat deze keer niet het eigengereide Frankrijk of de door zijn oorlogsverleden gekwelde Bondsrepubliek het vuur opstoken. Nee, het is de centrale macht in de NAVO, de VS zelf, die alle heilige huisjes omverkegelen, en vastbesloten lijken te zijn om zich af te

Kamer vindt alles best

Oorlogsvoorbereiding ministeries grotendeels geheim

Het versterken van de “maatschappelijke weerbaarheid” in het Regeerprogramma is door de ministeries inmiddels uitgewerkt. Maar welke doelstellingen daarbij bereikt moeten worden is onduidelijk en grotendeels geheim.

Kees Kalkman

Het is 11 september 2024, nog steeds een dag om terug te blikken op de aanslagen in de VS die duizenden het leven kostten. De minister van Volksgezondheid Fleur Agema treedt aan voor het front van de Tweede Kamer, dat slechts schaars is bezet. Aan de orde is een uitbraak van het Mpox virus in Congo en andere Afrikaanse landen, die ook veel kinderen bedreigt. Nederland heeft 100.000 vaccins in voorraad die levens kunnen redden. De ambtenaren van het ministerie adviseren dat 13.200 vaccins onmiddellijk naar Afrika kunnen worden gestuurd. Maar dan neemt het debat een wending: de minister verklaart dat zij dit op dat moment niet zal doen, omdat ze voorzichtig wil zijn en niet voor een langere periode onder de geadviseerde veilige voorraad terecht wil komen. Nu raken de Kamerleden in verwarring. Volgens het RIVM zijn bij een uitbraak in Nederland ongeveer 40.000 vaccins nodig zijn. Dan moet het toch mogelijk zijn om een flink aantal aan Afrikaanse landen te leveren? De minister legt uit: “Het getal 100.000 van de pokkenvaccins heeft betrekking op de paraatheid als het gaat om een herintroductie, zoals nu het geval is, maar ook op de paraatheid als het gaat om de dreiging van verspreiding door kwaadwillenden. Die onzekerheid speelt

Tekening Len Munnik

ook in de Europese Unie, nu Rusland als agressor ook het pokkenvirus heeft.” Een chaotisch debat volgt, waarin de minister nog zes of zeven keer haar stelling over het pokkenvirus herhaalt. Niemand vraagt door over Rusland. Dreigt Poetin ons op het pokkenvirus te trakteren vanwege onze steun aan Oekraïne?

WEERBAARHEID

Meer dan een maand later wordt op 24 oktober de begroting van Volksgezondheid behandeld. Schriftelijke vragen hierover heeft minister Agema al beantwoord. In het plenaire debat komt ze met het begrip ‘weerbaarheid.’ Dat is een term die je niet verwacht op de agenda van het ministerie van Volksgezondheid.

Tot voor kort werd het woord hoofdzakelijk gebruikt wanneer het ging over de zogenaamde Studentenweerbaarheden, ‘gelegenheidsgevechtseenheden’ zoals Wikipedia het uitdrukt. Deze nog uit de tijd van de Tiendaagse Veldtocht tegen de opstandige Belgen stammende milities bestaan voort in enkele universiteitssteden, ze houden van tijd tot tijd schietoefeningen op militaire terreinen en paraderen soms in hun 19e-eeuws aandoende rijk met vogelveren gepluimde uniformen. Hun motto is: “Verbo factisque paratus” (met woord en daad paraat).

Maar sinds de oorlog in Oekraïne is de term weerbaarheid bezig aan een triomftocht door de Nederlandse ministe-

ries (zie hierover het artikel van Jan Schaake in dit dossier). We laten opnieuw minister Agema aan het woord: “Kort na mijn aantreden ben ik gebriefd over weerbaarheid. Weerbaarheid heeft een veel bredere context dan pandemische paraatheid. Dan gaat het bijvoorbeeld ook om de ontwikkelingen die aan de oostgrens plaatsvinden en om NAVO-verplichtingen. Sinds die briefing ben ik met mijn ministerie aan het inventariseren wat we nodig hebben om aan die NAVO-verplichtingen te voldoen. Het gebeurt ook op andere ministeries. Dat doen we dus onder leiding van de NCTV.” De NCTV, de Nationaal Coördinator Terrorisbestrijding en Veiligheid, is een organisatie die regelmatig opereert als een geheime dienst zonder te zijn opgenomen in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en dus ook niet onderworpen is aan de controle op basis van deze wet.

NAVO-VERPLICHTINGEN

Op dat moment wordt het verband met het debat in september over de pokkenvaccins niet gelegd. Alleen Kamerlid Wieke Paulusma van D66, reageert op het argument van de NAVO-verplichtingen, volgens Paulusma heeft de sector wel andere dingen aan haar hoofd dan de NAVO: “De minister draait zo snel dat ik dat niet meer bij kan houden, maar het veld ook niet. Ze negeert ook de signalen.” Volgens Paulusma lopen IC-verpleegkundigen en de GGD nu al tegen hun grenzen aan: “Die hebben geen boodschap aan wensen van de NAVO, die moeten morgen patiënten behandelen als dat nodig is. Als er zo veel seinen zijn, zou minister Agema wellicht kunnen concluderen dat zijzelf de spookrijder op de weg is of keihard op een muur afrijdt, ten koste van patiënten en de gewone Nederlander. Dat vind ik bijzonder zorgelijk.”

Op dat moment blijft het daarbij. Maar een kleine week later vuurt het Forumkamerlid Van Houwelingen een batterij vragen op de minister af over de briefing en de NAVO-verplichtingen. Uit de antwoorden van 10 januari blijkt dat de AIVD een briefing informatiebeveiliging voor de nieuwe ministers heeft gegeven en de NCTV een oefening ‘nationale crisisstructuur’ bij het ministerie van Algemene Zaken heeft verzorgd. Er is ook een ‘themasessie internationaal’ gehouden door Buitenlandse Zaken en de-

fensie. Maar alle presentaties waren en blijven geheim.

Over de NAVO-verplichtingen antwoordt minister Agema: “Volgens artikel 3 van het NAVO-verdrag is weerbaarheid van de maatschappij een nationale verantwoordelijkheid en een collectief belang. Tijdens de NAVO Top in juli 2023 heeft Nederland zich gecommitteerd aan de NAVO-brede *Resilience Objectives* (RO)’s, terug te vinden in de Vilnius Summit Communiqué. Deze betreffen een specificatie van de eerder door de NAVO benoemde *7 baseline requirements* die een basisniveau weergeven op zeven civiele paraatheidsgebieden: continuïteit van overheid, energievoorziening, grootschalige opvang van personen, levensbehoeften, opvang van gewonden, (tele)communicatie en transport. Er is gecommitteerd aan het ontwikkelen van nationale doelen en het komen tot implementatieplannen.”

BAREMBLEEM UIT DE 19E EEUW VOOR DE STUDENTENWEERBAARHEID.

Volgens de antwoorden van de minister zijn de toezeggingen in Vilnius niet juridisch bindend, maar heeft ex-premier Rutte ze wel ondertekend. Het levert dus politieke verplichtingen op en dat blijkt ook uit het antwoord op de laatste vraag van Van Houwelingen: Het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid is in het Regeerprogramma van het huidige kabinet opgenomen. En het beleid voor de vakministeries is onder leiding van de NCTV en het ministerie van defensie inmiddels uitgewerkt. Maar welke doelstellingen (‘resilience objectives’) daarbij bereikt moeten worden is onduidelijk. Die zijn namelijk geheim, zoals bleek uit het antwoord op een vraag van de journalist Eric van de Beek aan het hoofdkwartier van de NAVO: “They are indeed classified” (ze zijn inderdaad geheim).

Volgens de NAVO is de definitie van weerbaarheid (‘resilience’): De mogelijk-

heden van een samenleving om schokken zoals natuurrampen, de verstoring van kritische infrastructuur en hybride en gewapende aanvallen te weerstaan en zich daarvan te herstellen. De prioriteit die de NAVO hieraan geeft is op zijn minst te traceren vanaf de NAVO-top in Warschau van 2016. Het betekent dat de NAVO zich net zoals in de tijd van de Koude Oorlog naast militaire verdediging en operaties ook in toenemende mate is gaan bezighouden met civiele verdediging, waarbij de hele maatschappij moet worden betrokken bij oorlogsvoorbereidingen en in de huidige tijd ook bij het afweren van de zogenaamde hybride dreigingen die nu overal opduiken.

CIVIEL EN MILITAIR

Het optuigen van deze ‘civiele weerbaarheid’ is vergelijkbaar met het al langer bestaande NATO Defence Planning Process (NDPP) voor militaire capaciteiten. Bij deze procedure worden voor elk NAVO-lid streefdoelen bepaald voor bijvoorbeeld het aantal bataljons of gevechtsvliegtuigen dat ter beschikking moet staan voor de NAVO in geval van crisis of oorlog. De doelen zijn vastgesteld en geaccordeerd op een NAVO-raad en er wordt vervolgens regelmatig gemonitord of de NAVO-landen voldoen aan hun verplichtingen. Zo wordt Nederland er elk jaar weer aan herinnerd dat zij nog niet hebben voldaan aan de verplichting om aan enkele brigades extra infanteriebataljons toe te voegen.

Ook bij de op de bovengenoemde NAVO-top in Vilnius overeengekomen serie regionale oorlogsplannen van duizenden bladzijden is dit van toepassing. Er zijn drie regionale plannen: voor het Hoge Noorden en de Atlantische Oceaan, voor de Centrale Regio (hier heeft Allied Joint Force Command in Brunssum de regie) en voor de Regio Zuid-Oost (Middellandse en Zwarte Zee). Ook uit deze plannen worden weer criteria afgeleid over de benodigde sterkte op de terreinen land, lucht, zee, ruimte en cyber.

Het probleem is wel dat geen van de 32 NAVO-staten systematische parlementaire controle uitvoert over deze planingsprocessen en de verplichtingen die er uit voortvloeien. De Tweede Kamer zou om te beginnen veel alerter moeten zijn wanneer civiele taken van de overheid ondergeschikt raken aan NAVO wensen. ■

Ondertussen in Kosovo

Terwijl in Nederland alle ogen gericht zijn op een Russische dreiging tegen de Baltische staten en de infrastructuur (kabels en pijpleidingen) in de Oost- en Noordzee, maakt een aantal zuidelijke NAVO-lidstaten zich vooral zorgen over de situatie op de Balkan met Kosovo als mogelijke brandhaard.

Jan Schaake

Sinds 2017, toen de laatste Nederlandse militairen uit Kosovo vertrokken, lijkt het alsof de hele NAVO weg is uit Kosovo. Weliswaar is de KFOR troepenmacht die na de Kosovo-oorlog van 1999 stabiliteit in de regio moest brengen in de loop van de afgelopen 25 jaar teruggebracht van 50.000 naar zo'n 5.000 op dit moment, maar de NAVO heeft er nog steeds boots on the ground. Vier jaar geleden is nog bevestigd dat dit voorlopig zo blijft. Eind 2023 is de NAVO-macht zelfs nog versterkt vanwege oplopende spanningen en Servische troepenopbouw aan de grens.

De Amerikaanse militaire basis Bondssteel in het zuidoosten van Kosovo is nog steeds de grootste Amerikaanse legerbasis in Zuidoost-Europa. Met een kwart van de KFOR-militairen levert Italië het grootste aandeel, met de Amerikanen op de tweede plaats en Turkije en Hongarije op een gedeelde derde positie. Kleinere troepenleveranciers zijn vooral de Centraal- en Oost-Europese landen; West-Europese landen ontbreken vrijwel geheel of zijn – zoals Frankrijk – met minder dan een handvol militairen aanwezig.

Vijfentwintig jaar NAVO-aanwezigheid in Kosovo heeft de spanningen niet doen verminderen. Nog steeds staan de Albanese en Servische Kosovaren lijnrecht tegenover elkaar met als symbool de tussen hen verdeelde stad Mitrovica met een afgesloten brug tussen de twee stadsdelen. Het uiteen drijven van Rusland (dat in het begin ook troepen aan KFOR heeft geleverd!) en het Westen versterkt deze polarisatie tussen de meestal pro-Amerikaanse Albanese en de Serviërs die – net als buurland Servië dat Kosovo nog steeds als afvallige of bezette provincie ziet – in Rusland weer de bondgenoot tegen de bezetting zien. “NATO go home” valt in het Servische

IN NOORD MISIVICA (NU SERVISCH) STAAT EEN OPGETILDE DOODSKIST ALS MONUMENT VOOR DE GEVALLEN SERVISCH EN KOSOVAARSE/ALBANESE MIJNWERKERS DIE IN DE 2E WERELDOORLOG VERZET PLEEGDEN.

noorden van het land dan ook veelvuldig te lezen.

BEVROREN CONFLICTEN

Misschien vinden ze bij Trump wel een gewillig oor voor deze oproep de NAVO- of in ieder geval de Amerikaanse troepen uit Kosovo terug te trekken. In een aantal troepen leverende landen van KFOR maakt men zich hier in ieder geval grote zorgen over. Niet alleen in Kosovo maar ook in Bosnië groeit het Servisch nationalisme en worden regelmatig sabotageacties uitgevoerd. Zonder militaire aanwezigheid van de VS of de NAVO zou een gewapende opstand of zelfs een Servische inval kunnen beginnen, met mogelijk een groter regionaal conflict als gevolg.

Afgezien nog van het feit dat ook de NAVO-oorlog van 1999 een schending was van het internationaal recht, vertoont 25 jaar NAVO-aanwezigheid in Kosovo overeenkomsten met de ‘bevroren

conflicten’ die Rusland in voormalige Sovjetrepublieken als Moldavië, Oekraïne, Georgië en – tot eind 2023 – Azerbeidzjan in stand hield. In die 25 jaar NAVO-aanwezigheid in Kosovo is niets substantieels gedaan om tot een daadwerkelijke stabiliteit te komen die niet met militaire middelen afgedwongen hoeft te worden. Bevolkingsgroepen werden uit elkaar gehouden en het Servische leger buiten de landsgrenzen, maar er is al die jaren veel te weinig geïnvesteerd in diplomatieke of sociaaleconomische programma’s om de onderlinge verhoudingen duurzaam te verbeteren. En juist door het voortduren van het conflict in Kosovo (en Bosnië) kon de afgelopen jaren de integratie van de Westelijke Balkan in de Europese samenwerking niet plaatsvinden.

Het gevolg zou zelfs een Russische operatiebasis in Servië kunnen zijn, vergelijkbaar met de exclave Kaliningrad in de Baltische regio. ■

Hoe de NAVO het dienstplichtbeleid bepaalde

Door toe te treden tot de NAVO verliet Nederland de zo warm gekoesterde vooroorlogse neutraliteit. De NAVO dwong Nederland de dienstplicht fors te verlengen. Wie wel bereid was het vaderland te verdedigen, maar gewetensbezwaren had tegen het beschermen van dictaturen als in Portugal en Griekenland, kon niet rekenen op erkenning.

Stan Meuwese

Toen op 4 augustus 1949 in Parijs twaalf landen het oprichtingsverdrag van de NAVO ondertekenden, lag verdragspartij Nederland er nogal onverdedigd bij. Alle bruikbare troepen, waaronder tienduizenden dienstplichtigen, waren ingezet in de koloniale oorlog tegen Indonesië. Een week later, in de nacht van 10 op 11 augustus 1949, werd in het eilandrijk van Insulinde een staakt-het-vuren van kracht.

Ruim twee jaar voor de oprichting van de NAVO, in maart 1947, had Nederland zich aangesloten bij de Westerse Unie, een militair bondgenootschap van het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en de drie Benelux-landen.

De hoogste militair hiervan, de flamboyante Britse veldmaarschalk Bernard Montgomery (1887-1976) betoogde tijdens een bezoek aan Nederland in november 1948 dat de dienstplichtigen die uit Indië zouden terugkeren niet met groot verloop gestuurd moesten worden, maar in Nederland paraat zouden moeten blijven. Hij pleitte ook voor een versterking van de Europese defensie-inspanningen, waaronder een dienstplicht van twee jaar.

Terwijl Nederland koste wat kost vooral een eigen sterke marine wilde behouden, wilde de NAVO vooral de landstrijdkrachten versterken. Dat bleek bijvoorbeeld bij een bezoek van generaal Dwight Eisenhower als *Supreme Allied Commander Europe* van de NAVO op 11 januari 1951 aan Den Haag. Eisenhower zou in gesprek met minister van Oorlog,

SOLIDARITEITSACTIE MET RALPH WEVER Foto: Archief VD/AMOK

Hans s'Jacob, het niveau van de defensie-inspanning van Nederland als *disgusting* hebben gekwalificeerd. Er ontbrak *a sense of urgency*. Waarom kan een land van 10 miljoen inwoners geen landmacht met vijf divisies opbrengen, 1% van de bevolking?

EUROPESE DIENSTPLICHT

Een sterk veldleger met vijf divisies was volgens Eisenhower belangrijker dan een sterke Nederlandse marine. Een verlen-

ging van de duur van de eerste oefening van de Nederlandse dienstplichtigen werd een zaak van internationale politiek.

Op grond van het plan-Montgomery van 1949 had Nederlands hoogste militair generaal Hans Kruls, chef van de Generale Staf, het Legerplan 1950 opgesteld. Daarin werd voorzien in een dienstplicht van 24 of desnoods 18 maanden.

Naast de NAVO-plannen werden ook

plannen gemaakt voor een Europese Defensiegemeenschap (EDG). Het EDG-verdrag werd op 27 mei 1952 in Parijs ondertekend door de zes landen die ook op economisch terrein wilden samenwerken: Frankrijk, twee verliezers van de Tweede Wereldoorlog Duitsland en Italië (beide nog geen NAVO-lid) en de drie kleintjes van de Benelux. De EDG werd gezien als de militaire tegenhanger van Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en was de eerste vorm van Europese samenwerking waarbij een supranatio-

een dienstplicht met een minimum van 18 maanden in stand werd gehouden. Er werd ook een harmonisatie van het militair straf- en tuchtrecht voorzien. Het EDG-plan ging niet door, omdat het Franse parlement de ratificatie van het EDG-verdrag op 30 augustus 1954 verwierp: met het overlijden van Stalin op 23 maart 1953 was de Russische dreiging afgenomen, ook was de oorlog in Korea beëindigd.

HET NAVO-STATUSVERDRAG

Uiteindelijk werd NAVO de samenwerkende Westerse militaire organisatie, zonder dat ze een gezamenlijk leger vormt. Ieder NAVO-land stelt troepen ter beschikking die in NAVO-verband kunnen worden ingezet. De hoogste militair heeft de functie ‘voorzitter van het Militair Comité’. Er is wel een *Supreme Allied Commander Europe*, die als bevelhebber optreedt van NAVO-operaties; dit is altijd een Amerikaanse generaal.

Elk NAVO-land maakt afspraken met de NAVO over de hoeveelheid en aard van de gevechtseenheden die ter beschikking gesteld worden. Dat gaat nooit over de hele krijgsmacht. De Nederlandse krijgsmacht heeft meer taken, bijvoorbeeld de bescherming van Caribisch Nederland, de grensbewaking door de Koninklijke Marechaussee en de militaire ondersteuning van politietaken.

Meer militaire samenwerking in NAVO-verband brengt ook met zich mee, dat militairen van verschillende nationaliteiten op elkaars grondgebied opereren. Dat kan allerlei juridische problemen veroorzaken: militairen van het ene land kunnen in het andere land delicten begaan, overtredingen of misdrijven, militaire delicten of commune delicten. Wie heeft dan de rechtsmacht?

Met het oog daarop werd in 1951 het NAVO-Statusverdrag tot stand gebracht. De *Status of Forces Agreement (SOFA)* gaat onder meer uit van een verdeling van de uitoefening van strafrechtsmacht tussen ‘zendstaat’ en ‘verblijfsstaat’. Het kan leiden tot heerlijke juridische puzzels. Neem een Nederlandse militair die tijdens een oefening in Turkije een collega uit Qatar mishandelt bij een bezoek aan de Amerikaanse basis aldaar. Wie gaan zich daarmee bemoeien? In het algemeen heeft het zendland van de militair, in dit geval dus Nederland voorrang bij de vervolging en de veroordeling. Het strafrecht volgt de militair bij zijn uitzen-

ding. Of zoals de Fransen het zeggen: *L’armée est un état qui voyage, là ou est le drapeau, là est la France*. (“Het leger is een staat op reis; waar de vlag is daar is Frankrijk”).

Maar er is niet alleen de kwestie van rechtsmacht, het gaat ook over rechtshulp. In concreto: is het ene NAVO-land bijvoorbeeld verplicht om een deserteur uit het andere NAVO-land uit te leveren? Ja, in beginsel moet een land waar een deserteur zich bevindt meewerken aan uitlevering.

Dat heeft binnen de NAVO voor nogal wat problemen geleid. Zo waren er Portugese dienstplichtigen die deserteerden tijdens de koloniale oorlogen in Mozambique en Angola en Amerikaanse militairen die deserteerden wegens de Vietnamoorlog. Het NAVO-statusverdrag verplichtte Nederland tot uitlevering van deze militairen, maar er werden vooral praktische oplossingen gezocht om de kool en de geit te sparen.

DIENSTWEIGEREN

En zo zijn er meer kwesties: door artikel 5 van het NAVO-verdrag was de Nederlandse dienstplichtige tot de opschorting van de dienstplicht in 1996 niet alleen verplicht het eigen grondgebied te verdedigen, maar het territorium van het hele bondgenootschap.

Was dienstplicht van oudsher verbonden met de natiestaat, waarbij een dienstplichtige werd geacht ‘huis en haard’ te beschermen, door het NAVO-verdrag strekte de dienstplicht zich eerst uit tot het ‘IJzeren Gordijn’ en later tot in Oost-Europa.

Daar kwam nog bij dat Nederland door de NAVO verbonden is met de atoombommen van de VS, het VK en Frankrijk en daarmee indirect verantwoordelijk voor het gebruik ervan. Ging het in de Dienstweigeringswet 1923 om gewetensbezwaren tegen iedere vorm van geweld, persoonlijk én publiek, vanaf 1964 moesten de bezwaren gericht zijn tegen oorlogsgeweld. Pas vanaf 1978 was een toespitsing op een bepaalde vorm van geweld (meestal betreffende atoomwapens) aanvaardbaar.

Maar gewetensbezwaren tegen de NAVO, gebaseerd op een politieke opvatting, kwamen niet in aanmerking voor erkenning, zo bepaalde de beroepsrechter in 1973. En dat geldt nog steeds, ook al is de dienstplicht opgeschort en daarmee het dienstweigeren ook. ■

Ralph Waver (geboren in 1948) was een van de bekendste Vietnamdeserteurs die in Nederland terecht kwamen. Hij was een Amerikaanse matroos die in 1967 als vrijwilliger bij de marine was gegaan, mede om uitzending als dienstplichtige naar Vietnam te ontlopen. Toen hij toch daarheen dreigde te worden gezonden, verliet hij op 26 juni 1970 zijn schip USS Marias dat in de haven bij Pernis lag. Hij reisde eerst door naar Zweden maar keerde weer terug, omdat hij gehoord dat Zweden toch Vietnam-deserteurs aan de VS uitleverde. Er kwam een Amerikaans uitleveringsverzoek op grond van artikel 5 van het NAVO-Statusverdrag. Met politieke druk, op grond van juridische procedures en met behulp van stille diplomatie kwam het tot een regeling. De Nederlandse regering wilde een Vietnam-deserteur niet erkennen als vluchteling, maar wilde een Vietnamdeserteur ook niet uitleveren. De Amerikaanse regering kon ervan overtuigd worden om het uitleveringsverzoek in te trekken. Waver werd niet als vluchteling erkend, werd niet als deserteur overgeleverd, maar kreeg een gewone verblijfsvergunning. Waver is in Nederland blijven wonen en verbrak alle banden met familie en gezin (vrouw, twee dochters). Hij is nooit meer naar de VS gereisd, want militaire delicten als desertie verjaren niet in de VS.

naal orgaan werd geaccepteerd. De toelating van (West-)Duitsland betekende het begin van de omstrede herbewapening van Duitsland.

Het was de bedoeling om in het EDG-kader te komen tot één Europees leger van 40 divisies (800.000 man). In het *Protocole Militaire* werd in artikel 12 bepaald dat er door alle verdragspartijen

Europa voor de keuze

De controversiële uitspraken en maatregelen van Trump in de eerste weken van zijn tweede ambtstermijn zijn niet bij te houden. Nog geen maand na zijn aantreden vond op 18 februari jl. een Kamerdebat plaats over zijn ‘uitspraken over Oekraïne en de gevolgen voor de veiligheid van Europa’. Europa en Nederland zullen moeten kiezen, zo klonk het.

Jan Schaake

“Deze periode doet denken aan de tijd rond de Val van de Muur,” aldus minister Veldkamp van Buitenlandse Zaken. Zijn partijleider Omtzigt nam ook waar dat “we in een nieuwe wereldorde zijn beland,” maar dan één “die niet langer onze gewenste wereldorde is. De op recht en verdragen gebaseerde wereldorde is geen vanzelfsprekendheid meer.” Omtzigt noemde als voorbeeld het Boedapest-memorandum waarmee Oekraïne de nucleaire wapens opgaf in ruil voor een veiligheidsgarantie van onder andere de VS en Rusland. Na Rusland heeft nu ook de VS dit memorandum geschonden. In plaats van versterking van het internationaal recht kiest het Amerika van Trump onomwonden voor het recht van de sterkste.

Debataanvrager Timmermans benadrukte dat tachtig jaar onverbreekelijke veiligheidsalliantie met de Verenigde Staten op het spel staat en vervolgde: “Als wij willen dat recht voor macht blijft gaan, zal de Europese Unie schouder aan schouder moeten werken aan haar eigen defensie.” Het is koren op de molen voor uitgesproken pro-Europa-partijen als D66 en Volt die in deze crisis in het Noord-Atlantisch bondgenootschap een kans zien voor versterking van de Europese defensiesamenwerking en een Europese legermacht: “Dit is het moment [voor Europa] om als serieuze wereldmacht in staat te zijn ons eigen continent veilig te houden.”

VREDE DOOR KRACHT

Hoorden we bij diverse politici en militair deskundigen de afgelopen maanden inzake Oekraïne al veelvuldig het mantra “vrede door kracht” langskomen, in het Kamerdebat werd het al meteen vertaald naar de positie van Europa op het we-

reldtoneel. Europa moet haar positie aan de onderhandelingstafel ‘verdienen’ door te laten zien wat zij op tafel kan leggen. Een vredesmacht in en wederopbouw-gelden voor Oekraïne, hogere defensie-uitgaven om de eigen broek op te houden. Het beginsel dat je mee mag praten, domweg omdat je bestaat, werd al heel snel vervangen door het beginsel meepraten omdat je je bijdrage levert. De nieuwe wereldorde lijkt al een feit.

Ook op een ander punt kreeg Trump in de waarneming van Dijk (SP) zijn zin. Of het nu om een aparte EU-macht moest gaan of toch om het redden van de NAVO, Jetten en Yesilgöz waren het er over eens dat de afgesproken norm van 2% niet voldoende was en sowieso naar 3% verhoogd moest worden en misschien nog wel meer. De VVD-leider kreeg de premier zelfs mee met haar voorstel om hier als gastland voor de komende NAVO-top een voortrekkersrol (“gidsland”) in te vervullen en zo snel mogelijk het goede voorbeeld te laten zien. Dat schoot coalitiegenoot Wilders in het verkeerde keelgat: je kon de Nederlandse burger niet op nog hogere kosten jagen enkel en alleen om het braafste jongetje van de NAVO-klas te zijn.

De vraag was natuurlijk ook wat er met dat geld zou moeten gebeuren. Bontebal (CDA) becijferde dat van de 75 miljard die de EU-landen jaarlijks aan wapensys-

CARDIFF (WALES), SEPTEMBER 2014.

temen besteden 50 miljard wordt uitgegeven aan Amerikaanse, Israëliëse en Zuid-Koreaanse bedrijven. Kan dat niet anders? Volgens defensie-minister Brekelmans is dat lastig. In de eerste plaats omdat veel wapensystemen al niet kunnen functioneren zonder uit deze landen afkomstige technologie, maar ook omdat “de nieuwe Amerikaanse president nogal transactioneel van aard is” en dat als Europa zijn wapensystemen elders betreft “de bereidwilligheid van de Amerikaanse kant om bij te dragen aan de Europese defensie niet toe zal nemen.” Of in de woorden van Timmermans: “Europa zal veel meer moeten doen, maar ik blijf erbij dat we ook alles op alles moeten zetten om de Amerikanen betrokken te houden op zo’n manier dat ze zien dat het in hun eigen fundamentele belang is.” ■

Online Vredesmuseum

Op WWW.VREDESMUSEUM.NL vindt u een uitgebreid vredesmuseum met tentoonstellingen, collecties, documentatie, enz.

NIEUW: een omvangrijk educatief deel ‘Vrede leren’. In de webwinkel o.a. de bekende ‘gebroken geweertjes’ en kinderboeken.

Hoe blijft de vredesbeweging weerbaar?

De eerste grote toespraak van Rutte als secretaris-generaal van de NAVO haalde op 12 december alle media. “We moeten ons geestelijk voorbereiden op oorlog,” zo hield hij de bevolking van de NAVO-lidstaten voor. De toespraak vond een kleine week plaats nadat de Nederlandse regering – met veel minder media-aandacht – haar “Weerbaarheidsopgave” naar de Kamer had gezonden met feitelijk dezelfde boodschap: het versterken van de maatschappelijke weerbaarheid mede ter ondersteuning van de militaire paraatheid van Nederland.

Jan Schaake

Van het NAVO-verdrag is vooral artikel 5 bekend, kortweg geformuleerd als: “een aanval op één lidstaat geldt als een aanval op allen”. De afgelopen jaren is binnen de NAVO echter ook artikel 3 flink afgestoft en invulling gegeven. Het gaat in dat artikel om de verplichting van alle lidstaten om “hun individuele en collectieve vermogen om een gewapende aanval te weerstaan te handhaven en ontwikkelen, door voortdurend en op doelmatige wijze zichzelf te versterken en elkander hulp te verlenen.” Het is jarenlang een onderbelicht artikel gebleven, maar de tijdens de NAVO-top van Wales in 2014 door de lidstaten geformuleerde richtlijn om tenminste 2% van het Bruto Binnenlands Product aan defensie te besteden werd in 2022 op basis van dit “weerbaarheidsartikel” tot een verplichting opgewaardeerd.

Eén jaar eerder, in 2021, waren mede naar aanleiding van de Corona pandemie op basis van ditzelfde artikel de zeven zgn. NAVO Weerbaarheid Doelstellingen geformuleerd:

- 1 Continuïteit van overheid
- 2 Energievoorziening
- 3 Grootschalige opvang van personen
- 4 Voedsel- en drinkwatervoorziening
- 5 Opvang van gewonden
- 6 (Tele)communicatie
- 7 Transport

LONDEN, 6 MAART 2022. ACTIE VAN CND Foto: CND

Naast de ervaringen die de afgelopen drie jaar in Oekraïne zijn opgedaan spelen ook de ervaringen met de Corona pandemie een belangrijke rol in de Weerbaarheidsopgave, die nadrukkelijk niet als blauwdruk wordt gepresenteerd, maar als een “startpunt van het gesprek en uitgestoken hand aan de maatschappij”. Maatschappelijke weerbaarheid moet immers, zo erkent de overheid, door de maatschappij vorm en inhoud worden gegeven.

Ook in andere NAVO-lidstaten is afgelopen najaar werk gemaakt van een weerbaarheidsstrategie. Mede onder leiding van Nederland wordt op dat terrein gebouwd aan een coalitie met Zweden, Finland, de Baltische- en Benelux-landen en het Verenigd Koninkrijk. Vreemd genoeg niet met Duitsland, waarmee onze economie en infrastructuur zo nauw verweven is.

Druk

Als het gaat om de lessen uit de oorlog in Oekraïne, dan roemt de Weerbaarheids-

opgave de zelfredzaamheid van de bevolking daar, mede op basis van een grote sociale cohesie. Daarmee brengt ze meteen een zwakte van de Nederlandse samenleving aan het licht. Een tweede ervaring is de snelle overschakeling van het Oekraïens bedrijfsleven van civiele naar (ook) militaire productie. Al eerder had de Nederlandse regering een proces in gang gezet om bij Nederlandse bedrijven te inventariseren en te stimuleren hoe deze naar een oorlogseconomie zouden kunnen overschakelen. Back-up-systemen en -netwerken voor de energievoorziening vormen een derde uitdaging die de regering op basis van Oekraïne voor zich ziet en dat geldt ook voor het betalingsverkeer dat in Nederland in hoge mate gedigitaliseerd en dus heel kwetsbaar is.

Maar zoals gezegd worden ook lessen getrokken uit de Corona pandemie, zoals de mogelijkheid om snel op te kunnen schalen in de gezondheidszorg. Terzijde wordt opgemerkt dat het in geval van oorlog niet alleen om gewonde burgers

zal gaan, maar dat ook de krijgsmacht een groot beroep op de gezondheidszorg zal doen. Dat geldt ook voor de voedsel- en drinkwatervoorziening, de energie- en transportmiddelen en diverse dual use goederen (die dus zowel civiel als militair gebruikt kunnen worden). Kortom: de gevraagde maatschappelijke weerbaarheid betreft niet alleen de aanvallen die van buitenaf worden gepleegd, maar ook de aanslagen die de eigen krijgsmacht (of die van de NAVO-bondgenoten) op de schaarse voorzieningen zal plegen.

CONSENSUS

Dat brengt ons bij de tweede ervaring vanuit de Corona pandemie die veel breder ter sprake komt in de Weerbaarheidsopgave: het maatschappelijk verzet en de polarisatie. Al eerder is opgemerkt dat sociale cohesie een belangrijke succesfactor vormt in de weerbaarheid van de maatschappij in crisissituaties. Maatschappelijke polarisatie ondergraaft dit.

In de Weerbaarheidsopgave treedt op dit punt een niet opgelost dilemma aan het licht. Enerzijds wil en moet de overheid de samenleving stimuleren haar weerbaarheid te vergroten en wil en moet ze ook de onafhankelijkheid van de media en andere aspecten van de democratische rechtsstaat waarborgen. Aan de andere kant wil en moet ze de bevolking er wel van doordringen dat er een veiligheidsrisico is, waar dit uit bestaat en wat er allemaal aan militaire middelen nodig is om ons hier tegen te weer te stellen. Een

flink deel van de Kamerbrief gaat dan ook over “communicatie over dreiging en handelingsperspectief”. Er moet, zo is de eerste in de brief geschetste communicatiedoelstelling, een eenduidig beeld ontstaan over de geopolitieke ontwikkelingen en de dreiging die daarvan uitgaat voor Nederland. Daartoe wordt nadrukkelijke informatie aan journalistieke media aangeboden en zullen bewindspersonen in de media optreden.

Om te voorkomen dat het gevoel van onveiligheid in de samenleving daardoor toe zal nemen, is een tweede communicatiedoelstelling te laten zien wat Nederland allemaal doet om deze dreiging tegen te gaan. Daartoe wordt met name gekeken naar publieksvoorlichting vanuit defensie, “inclusief zichtbare oefeningen”. De derde communicatiedoelstelling betreft “activerende publiekscommunicatie met handelingsperspectief”. De oproep om een noodpakket samen te stellen is daarin de eerste stap. Er zullen nog stappen volgen om het risicobewustzijn te vergroten en burgers noodplannen op te laten stellen. Ook wordt gedacht aan een huis-aan-huis-folder en aan speciale acties om moeilijk bereikbare doelgroepen te benaderen. De Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid en het defensie ministerie zullen leiding geven aan deze communicatie-aanpak. Het mag duidelijk zijn dat het eerdergenoemde “gesprek en uitgestoken hand aan de maatschappij” eenrichtingsverkeer is. Dat stond ook al te lezen in de vraag bij die uitgestoken hand: “Hoe kan een ieder

bijdragen aan het realiseren van de weerbaarheidsopgave waar we als Nederland voor staan?”

WEERBARE VREDESBEWEGING?

Maar de communicatie is niet alleen gericht op het vergroten van de weerbaarheid van de maatschappij. Ook het draagvlak voor defensie dient erdoor vergroot te worden. Kernwoord hier is de “whole of society approach”. Met het zgn. dienjaar en het uitbreiden van het reservistenbestand wil men niet alleen het leger zelf numeriek op sterkte brengen, maar ook de betrokkenheid van de samenleving bij de krijgsmacht bevorderen. En dat is nodig, zo stelt de Kamerbrief, “als het aankomt op het begrip vanuit de samenleving ten aanzien van meer ruimte voor defensie om te oefenen en te trainen”. De weerstand vanuit de samenleving voor “Meer ruimte voor defensie”, waaraan vorige dossiers in VredesMagazine waren gewijd, blijkt groot. En bij de voorgenomen nog grotere inzet van defensie zal ook nog meer fysieke ruimte nodig zijn en zal ook de geluidshinder nog verder toenemen. “Dit vergt nu al dat de samenleving meer begrip heeft voor de behoeften van defensie.”

Kortom: de regering stelt zich met een grootscheepse campagne ten doel de weerbaarheid van de maatschappij te vergroten, maar vooral niet waar het om verzet vanuit die samenleving tegen militaire activiteiten gaat. Dat zal nog het nodige vragen aan weerbaarheid van de kant van de vredesbeweging. ■

Protest en tegentop tegen NAVO-bijeenkomst in juni

De samenwerking van De Nieuwe Vredesbeweging en andere groepen organiseert deze zomer een tegengeluid tijdens de NAVO-top in Den Haag. Op zaterdag 21 juni zal een tegentop met debatten worden gehouden en op zondag 22 juni een demonstratie.

Guido van Leemput (De Nieuwe Vredesbeweging): Met Trump in het Witte Huis komt het grootste NAVO-land onder leiding van een onvoorspelbare en onverantwoordelijke

machthebber. Door stijgende militaire budgetten, voortgaande kernbepapening en het tegenhouden van mensen op de vlucht voor oorlog wordt de wereld alleen maar onveiliger. Bovendien betaalt de samenleving een hoge prijs door alle bezuinigingen. Wij laten niet alleen een tegengeluid horen maar spreken ook over oplossingen voor duurzame, rechtvaardige vrede. Olaf Kemerink (ROOD en de Socialisten): Mensen worden bang

gemaakt voor oorlog, zodat ze akkoord gaan met bezuinigingen op zorg en onderwijs om de wapenindustrie te spekken. Terwijl de NAVO en de toenemende militarisering die zij aanjagen juist zorgen voor meer oorlog en geweld. Bovendien steunen NAVO-landen Israëls genocide in Gaza, dus hoe kunnen ze nou spreken over vrede en veiligheid?

Drie jaar oorlog – en wat nu?

Guido van Leemput

De afgelopen jaren werd gepocht op de prestaties van de NAVO, maar vandaag, 24 februari, vraagt de Telegraaf zich af of de NAVO in juni nog bestaat. Dat is ook een logische vraag, want de situatie is ernstig. Ons is defaitisme verweten toen we zeiden dat onderhandelingen snel moesten beginnen omdat het anders veel slechter zou aflopen, voor veel burgers en soldaten maar ook voor Oekraïne als onafhankelijk land. Dat was ook een logische positie omdat een ‘overwinning’ niet haalbaar was. Niet in mei 2022, zeker niet in de herfst van 2023. Zo’n positie werd gezien als het in de steek laten van Oekraïne. Dat werd defaitisme genoemd. Het volharden in het militaire steunbeleid aan Oekraïne heeft niet tot de overwinning geleid. Integendeel. Het escalatiegevaar is vandaag niet afgenomen. De noodzaak om tot een vredesakkoord te komen is van het allergrootste belang.

Wat dan wel? Het is nodig door middel van vertrouwenwekkende maatregelen stap voor stap te werken aan het beëindigen van het geweld in Oekraïne en het doen afnemen van spanningen en de bewapening in Europa. Dat zal zeker niet van de een op de andere dag gebeuren, maar het zal meer opleveren dan bewapenen en onwaarachtige slogans over vrede door bewapening en dreiging.

De inzet moet een veiligheidspact

SPUI, AMSTERDAM. 24 FEBRUARI Foto: Marjan Borsjes

voor heel Europa zijn. Een dergelijk akkoord is verzuimd af te sluiten in het begin van de jaren '90 van de vorige eeuw. De meningsverschillen die uit die situatie voortvloeiden hebben geleid tot de oorlog in Oekraïne en een diep en logisch wantrouwen in de Russische leiding. Eenzelfde wantrouwen bestaat in Rusland voor de bedoelingen van Westerse landen, zoals de VS of die welke in de NAVO zitten. Een vreedzame situatie is nu ver weg. Toch moet er systematisch naar toe worden gewerkt. Dat alleen kan een permanente oorlogssituatie voorkomen en een Koude Oorlog temperen.

Naast een staakt-het-vuren voor Oekraïne moet een volledig vredesplan worden uitgewerkt voor dat land. Dat moet deel zijn van een veiligheidspact voor het hele continent Europa. Op basis van zo'n vredesovereenkomst kan een passend defensieapparaat worden opgesteld. Dat zal bescheidener zijn dan de wilde plannen die nu rondgaan. Ter inleiding daarop dienen enkele voorstellen te worden uitgevoerd. Het gaat daarbij om het uitstellen of herroepen van enkele maatregelen. Deze hebben een hoog profiel, maar ook minder opvallende maatregelen zijn welkom. Ik noem er twee.

1. Het aankondigen om de drie ver-

schillende Amerikaanse raketten voor de middellange afstand NIET te plaatsen in Duitsland in 2026 zoals het plan is.

2. Het aanbieden de Amerikaanse tactische kernwapens in Europa terug te trekken in ruil voor het terugtrekken van Russische tactische kernwapens uit Belarus.

Als dit gebeurt zal dat tot brede Europese opluchting leiden en kansen bieden verder te werken aan een veiligheidspact. Europa neemt dan meer verantwoordelijkheid voor de eigen veiligheid en geeft daarmee een passend antwoord op de isolationistische koers van de VS. ■

Het bovenstaande zijn enkele licht geredigeerde passages uit het maandelijks overzicht dat Guido van Leemput maandelijks levert voor de protestactie op het Spui in Amsterdam. Dit zijn delen uit het verhaal dat hij op 24 februari hield toen het drie jaar geleden was dat het Russische leger Oekraïne binnenviel.

De volgende actie op het Spui zal het 75ste vredesprotest zijn op 24 maart a.s. om 18.00 uur. (red. VM.)

Guido is mede-initiatiefnemer van Stop de Oorlog Amsterdam. Hij was eerder mede-oprichter van het Amsterdams Vredesinitiatief.

Protest Oekraïne oorlog

Op elke 24e van elke maand protesteert 'Stop de oorlog Amsterdam' van 18-19 uur bij het Lieverdje in Amsterdam aan het Spui. Met muziek en sprekers. De maandelijkse demonstraties zijn er al sinds het begin van de oorlog in februari 2022. De organisatoren willen de-escalatie door het stoppen van de Westerse wapenleveranties en het starten van onderhandelingen.

Meer informatie: www.stopdeoorlog-amsterdam.nl

Protest NAVO top

Een samenwerking van De Nieuwe Vredesbeweging en andere groepen organiseert 21 en 22 juni, het weekeinde voorafgaand aan de NAVO-top in Den Haag, een 'tegentop' en een demonstratie, eveneens in Den Haag. Met Trump in het Witte Huis komt het grootste NAVO-land onder leiding van een onvoorspelbare en onverantwoordelijke machthebber. De Nieuwe Vredesbeweging wil niet alleen een tegengeluid laten horen maar ook spreken over oplossingen voor duurzame, rechtvaardige vrede, niet voor een selecte groep van landen maar voor iedereen. Iedereen die bang, boos en bezorgd is kan zich aansluiten. Van mensen die geen munitiedepot in hun achtertuin willen, tot mensen die zich zorgen maken over de klimaatschade door militarisme: "Als wij ons niet laten horen dendert de oorlogsmachine door."

Zie: tinyurl.com/vmnavotop

Challenge Airlines

De Belgisch/Israëlische luchtvaartmaatschappij Challenge Airlines blijkt een belangrijke schakel in de logistieke ondersteuning van zowel militaire transporten als de handel in producten uit illegale Israëlische nederzettingen. Dat onthult Vredesactie in een nieuw rapport van begin februari. De luchtvaartmaatschappij nam de transporten over van militaire goederen die voorheen door El Al werden uitgevoerd. "Het Luikse Challenge Airlines vervoert wapens

naar Israël die ingezet worden voor oorlogsmisdaden en genocide en brengt ook nog eens landbouwproducten uit illegaal bezette gebieden naar Europa. Dit is een Belgisch bedrijf met bloed aan de handen," zegt Vredesactie. Challenge Airlines speelt eveneens een cruciale rol in de export van landbouwproducten uit illegale Israëlische nederzettingen op de bezette Westelijke Jordaanoever. Deze producten, geteeld op land dat sinds 1967 systematisch werd geannexeerd en onteigend van Palestijnen, worden via de Belgische luchthaven van Bierset naar Europa vervoerd. Het volledige rapport is hier te lezen: tinyurl.com/vmchall1. Meer informatie over de campagne tegen Challenge Airlines: tinyurl.com/vmchall2

Dries van Agt lezing

12 februari sprak Francesca Albanese – de speciale VN-rapporteur voor de bezette Palestijnse gebieden – de eerste Dries van Agt lezing in Den Haag. De vorig jaar overleden oud-premier van Agt was jarenlang betrokken bij de Rights Forum, een kenniscentrum voor een rechtvaardig Palestina beleid. Francesca Albanese staat bekend om haar scherpe analyses over de vernietigende impact van de Israëlische bezetting op de Palestijnse bevolking. Ze confronteert politici en media die de Israëlische genocide in Gaza bagatelliseren, ontkennen of goedpraten. Met haar moedige, standvastige en altijd op feiten gebaseerde benadering is ze uitgegroeid tot een van de meest invloedrijke stemmen in de strijd voor rechtvaardigheid en tegen de illegale bezetting van Palestina. De lezing is hier terug te zien: youtube.com/@therightsforum6452

Foto 'napalm-meisje'

De wereldberoemde foto van een naakt Vietnamees meisje dat in 1972 een bombardement met napalmbommen ontvlucht is mogelijk niet gemaakt door de eveneens wereldberoemde Vietnamese AP-fotograaf Nick Ut, maar door een plaatselijke freelancer, Nguyen Thanh Nghe. Dat is de conclusie

van de makers van de documentaire The Stringer, die eind januari in première ging op het Sundance-filmfestival in de VS.

Het gaat om de foto uit 1972 met als titel The Terror of War, van een 9-jarig meisje dat naakt en zwaargewond wegvlucht van een bombardement met napalm op de plaats Trang Bang. Het werd een van de meest iconische afbeeldingen van de Vietnamoorlog en een aanklacht tegen de gevolgen van oorlog voor onschuldige slachtoffers in het algemeen. Nick Ut zou volgens de documentaire te ver weg hebben gestaan om deze foto te kunnen maken. In de documentaire zegt Nguyen Thanh Nghe dat hij de foto maakte. Het Amerikaanse persbureau AP zou de foto hebben toegeschreven aan Nick Ut, die een vaste medewerker van AP was. Nguyen Thanh Nghe was daar slechts bekend als freelancer.

Veiligheidsdenken

Op 22 maart geeft Henk Baars een lezing over het boek: "Veiligheid opnieuw doordenken". Het boek analyseert hoe Nederland op een niet-militaire manier kan werken aan een vredes- en veiligheidsbeleid. Henk Baars is voorzitter van de vredesbeweging Kerk en Vrede en ook verbonden aan De Nieuwe Vredesbeweging.

Plaats: Ita Wegmanhuis, Weteringschans 74,1074 XA Amsterdam. Tijd: 14 uur. Graag van tevoren aanmelden: marianneknibbeler@hotmail.com. Bijdrage is 10 euro.

Nieuwe kernwapens in Volkel

Jill Hruby, het hoofd van het Amerikaanse Agentschap voor Nationale Nucleaire Veiligheid verklaapte januari jl. in een toespraak voor het Hudson Institute dat de VS al zijn B61-12 kernwapens heeft geplaatst. Dat betekent dat de nieuwe kernwapens ook zijn aangekomen in Volkel. Deze massavernietigingswapens zijn driemaal krachtiger dan de atombom waarmee de VS Hiroshima vernietigde. Het B61-12 kernwapen is in tegenstelling tot de 'oude' B61 bestuurbaar,

waardoor het kernwapen zijn doelwit preciezer kan vernietigen. Deskundigen vermoeden dat het kernwapen daardoor gemakkelijker te gebruiken is. De kernwapens worden afgevuurd door F35-gevechtsvliegtuigen, waarvan Nederland er op dit moment 40 heeft. Het gebruik van Kernwapens zijn volgens het internationaal recht net als chemische wapens en biologische wapens verboden. Nederland heeft het Verdrag op het Verbod van Kernwapens niet ondertekend, met als argument dat Nederland binnen de NAVO een kernwapentaak heeft.

Zie: tinyurl.com/vm2394

Palestina conferentie

De VN-conferentie over Palestina van 2-4 juni 2025 kan voor een keerpunt zorgen in het Midden-Oosten. De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties heeft begin januari met een grote meerderheid de resolutie 'Vreedzame oplossing van de kwestie Palestina' aangenomen. De resolutie roept op tot een einde van de illegale Israëlische bezetting van Palestina en de uitvoering van een twee-staten-oplossing. De VN-conferentie biedt een belangrijke en vitale kans voor een Palestijnse staat en vrede in het Midden-Oosten, schrijven Jeffrey Sachs en Sybil Fares, voorzitter en adviseur van het Netwerk voor Duurzame Ontwikkelingsoplossingen van de Verenigde Naties.

Zie: tinyurl.com/vm2388

Deel De Duif

De Dordtse singer-songwriter Michel Hordijk schreef het vredeslied 'Deel De Duif'.

De tekst is mooi, de muziek is prachtig. De titel ontleende hij aan de organisatie Deel De Duif van Boaz, Oumaima, Selma en Noa, jongeren met diverse culturele en religieuze achtergronden die vragen om vrede in Palestina.

Je kunt het vredeslied hier luisteren: tinyurl.com/vmduif

Pacifisme special

Het februarinummer van literair maandblad De Gids is geheel gewijd aan beschouwingen en essays over het pacifisme. Het themanummer is ontstaan in samenwerking met het theater-

gezelschap De Warme Winkel. Zij brengen vanaf de zomer van 2025 de voorstelling Gundhi (een samenvoeging van 'Gandhi' en 'gun') in Duitsland op de planken. Het is een zoektocht naar de dilemma's rond geweld, oorlog en vrede. De voorstellingen zijn vanaf maart 2026 in Nederland te zien.

Het themanummer van De Gids staat online op de-gids.nl

Democratische Republiek Congo

Het militaire conflict in de Democratische Republiek Congo gaat over grondstoffen, schrijft de Belgische vredesorganisatie Vrede. Buurland Rwanda en rebellenbeweging M23 hebben het voorzien op grote hoeveelheden goud, tin, kobalt en vooral het erts coltan. Coltan is belangrijk voor de productie van mobiele telefoons, personal computers en laptops. Rwanda is er de afgelopen jaren in geslaagd voor miljarden dollars coltan te roven uit de Democratische Republiek Congo en te vershippen naar onder meer de Europese Unie. Het militaire geweld heeft de afgelopen jaren meer dan 10 miljoen mensen het leven gekost. Op dit moment schat de VN het aantal vluchtelingen op 7 miljoen.

Lees verder: tinyurl.com/vmcongo

Boek Anita de Waal

Onder de titel: 'Wie zich niet verzet heeft nooit eens pret' schreef Anita de Waal het verhaal over haar grootouders en verwanten die in de 20e eeuw in Amsterdam actief waren in de anarchistische en antimilitaristische beweging. Haar oudoom werd in 1930 als dienst-

weigeraar vastgezet en emigreerde na de tweede wereldoorlog om te voorkomen dat zijn twee zoons zouden worden opgeroepen voor dienst tijdens de politieke acties. Haar grootouders waren actief in het IAMV en betrokken bij acties voor en na de Tweede Wereldoorlog voor dienstweigeraars, tegen het leger in het algemeen en de atoombom in het bijzonder. Het boek is te bestellen bij de auteur: l.anitadewaal@gmail.com en verkrijgbaar bij o.a. Fort van Sjakoo in Amsterdam.

Inval boekwinkel

Op 9 februari viel de Israëlische politie Palestijnse boekwinkels in Jeruzalem binnen, gooide boeken op de grond, namen boeken in beslag en arresteerde twee boekverkopers. De invallen leidden tot internationale verontwaardiging.

Zie: tinyurl.com/vmbshop2

Praten met Poetin

Een dissident geluid uit militaire kringen kwam onlangs van oud Luitenant-generaal Kees Matthijssen. Extra militaire uitgaven zullen onze veiligheid niet vergroten schreef hij onlangs in Trouw. We zitten nu in een vicieuze cirkel, een veiligheidsdilemma, schrijft de oud generaal. De gevolgen hiervan zijn volgens hem spanningen, escalatie of zelfs conflicten en mogelijk een uitkomst die geen enkele partij echt wenst. "Laat de NAVO in het belang van onze veiligheid de dialoog met Rusland hervatten", schrijft hij in Trouw. "Zonder overleg met Poetin dreigt verdere escalatie."

Bron: Kerk en Vrede. Zie: <https://tinyurl.com/vmKeesMatthijssen>

Stop Wapenhandel doet onderzoek en voert actie tegen wapenexport en wapenindustrie. Ons werk is mogelijk dankzij giften en donaties. Help ons met een gift op rekening NL.11.TRIO.0390.407.380 tnv Stop Wapenhandel, Amsterdam

Stop Wapenhandel

Daybreak in Gaza

Mahmoud Muna is een schrijver, uitgever en boekverkoper in Jeruzalem, Palestina. Matthew Teller is een schrijver en verslaggever in het Verenigd Koninkrijk. Samen verzamelden ze 67 verhalen van mensen in Gaza in de periode van maart tot mei 2024.

FRAGMENT: It hurts how all the places we spent so much time in have been reduced to ashes, how the road to the university buildings is in ruins, how it as all lost when the city was mutilated. There's no longer a post for me to retreat to when the world presses in. There's no longer the Zawiya souk, nor even my beloved Omari Mosque. I am grieving for 'Hashem's Gaza', our Gaze we love. The enemy destroyed that which is most dear to me, and now I am waiting for the war to end so that I can go back, while my tongue recites a verse – peace for Gaza, peace.

Tahani Ghayed

Die mensen vertellen over het verwoestende geweld dat Israël over Gaza uitstortte na de aanval van Hamas op 7 oktober 2023. Maar daar blijft het gelukkig niet bij. Het gaat ook over de cultuur en de geschiedenis van Gaza. Over hoe ze willen leven, over de hoop dat er vrede komt. Over dat zij een gastvrij volk waren, zijn en willen blijven, ondanks de bezetting nu en in het verre verleden. Een volk van mensen die studeren, werken en liefhebben. Het gaat over dagelijkse zaken als de enorme stijging van de prijzen voor voedsel, over hoe ze contact proberen te houden met familie en vrienden in binnen- en buitenland.

Het zijn verhalen die laten zien dat Gazanen mensen zijn, mensen zoals die overal op de wereld te vinden zijn. Mensen die niet in cijfers te vatten zijn. Die gedichten schrijven, die vertellen welke gerechten ze eten, waar ze willen wandelen en plezier maken. In dit boek worden de culturele rijkdom, de economi-

sche activiteiten en de creativiteit van Gazanen ondanks de verwoestingen en de vele doden daar tot leven gebracht. Een boek dat vastlegt dat Gaza en de Gazanen ertoe doen. Dat zij overleven en niet vergeten mogen worden. Dat op die manier de overwinning niet gegeven wordt aan de bezetter met een groot en machtig leger. Een boek dat laat zien dat lachen en huilen elkaar opvolgen en dat we nooit de strijd voor rechtvaardigheid nooit moeten opgeven.

Dit boek laat ondanks haat, angst en onderdrukking zien dat er in Gaza en omgeving een toekomst mogelijk is waar mensen elkaar respecteren en waar Gazanen willen leven.

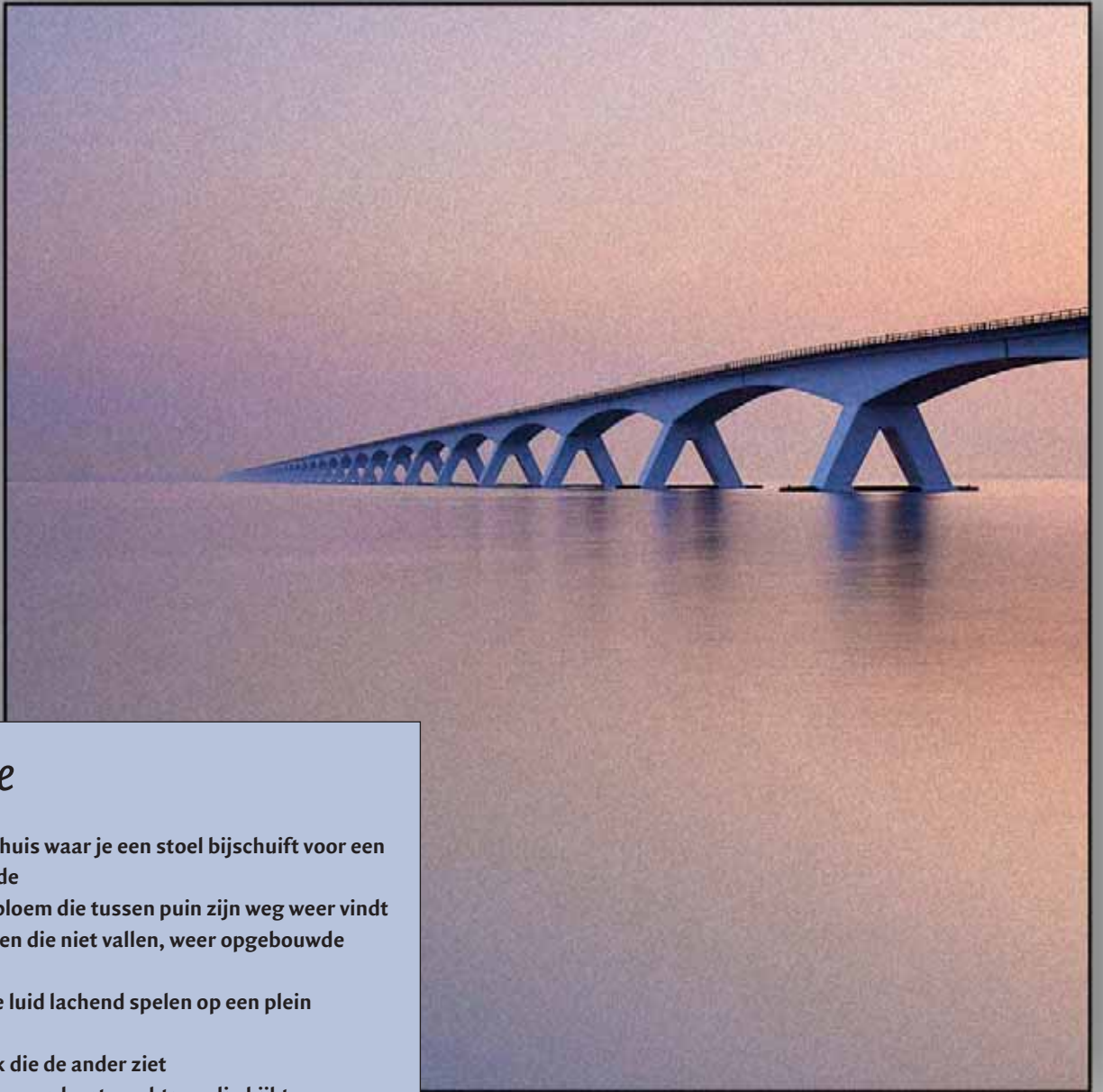
Egbert Wever

Daybreak in Gaza, Stories of Palestinian Lives and Culture. Edited by Mahmoud Muna and Matthew Teller with Juliette Touma and Jayyab Abusafia. 2024. Paperback, Engelstalig, 336 pagina's met illustraties. Te koop bij de betere boekhandel en ook rechtstreeks via tinyurl.com/vmdaybreak

Al jaren houden Friese vredesactivisten op de laatste donderdag van de maand een Vredes-wake in het centrum van Leeuwarden. Op 30 januari vroegen de dertig deelnemers op de Nieuwestad tussen 17.00 en 17.30 aandacht voor Gaza. Daarbij zongen ze deze keer een lied dat al vele jaren door de vrouwen in Palestina en Israël eindelijk wordt gezongen: “we be-lieve in peace, salaam, shalom, peace, salaam, shalom, peace, salaam, shalom.”

Foto: Jacob van Essen

vrede

vrede is het huis waar je een stoel bijshift voor een
onbekende
de paardenbloem die tussen puin zijn weg weer vindt
het zijn muren die niet vallen, weer opgebouwde
huizen
kinderen die luid lachend spelen op een plein

het is de blik die de ander ziet
respecteert, waardeert, zachtmoedig kijkt
ondanks de verschillen

vrede is als een vogel die blijft zitten in de tuin
niet opgeschrikt door oorlogstuig of huilen
als een stad die brokstukken lijmt en de straten
teruggeeft aan de voeten die er liepen

vrede is een hand die aanraakt, verder reikt
het verlangen naar woorden die wortel schieten
het is het stille wachten in de zachte taal van samen

vrede is wat overblijft als we niet meer tellen
wie wat verloren heeft

dus laten we bruggen bouwen
bruggen met hoge bogen van vriendschap
met gedurfd vertrouwen gebouwd
op krachtige pilaren van hoop, hoop op vrede

Krista Middel, 2025

Krista Middel is schrijfdocent en dichter
www.scriptenco.com